

HOOFSTUK 5

DIE NEDERDUITS HERVORMDE KERK VAN AFRIKA SE BETROKKENHEID IN DIE GOUDVELD

5. DIE BEARBEIDING VAN LIDMATE IN ST. HELENA EN OMGEWING

5.1. AGTERGRONDSKETS

Die gemeente van St. Helena is in 1950 sonder enige afstigting gestig.¹ Die Skriba van die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering het alreeds in 1947 'n skrywe aan ds. N. Ras gerig, waarvan hy sameroeper van een van twee kommissies was vir die onderhandeling oor geskikte erwe in die oostelike gebiede van die Oranje-Vrystaat. Derhalwe moes die kerkraad die Kommissies gereeld oor enige moontlike erwe meedeel.² Na aanleiding van 'n Vergadering van die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering wat op 8 Januarie 1948 gehou is, is besluit dat die betrokke kommissies vir die verkryging van geskikte kerkerwe in die Goudveld van die Vrystaat, 'n verslag voor 1 Maart 1948 oor die moontlike verwickelinge daarvoor moes voorsien.³

Die eerste amptelike kerkraadsvergadering het alreeds op 4 Februarie 1950 onder die voorsitterskap van ds. Du Toit plaasgevind. In dié stadium was dit nog 'n nie-amptelike gemeente, omdat die wettige stigting eers later in die jaar plaasgevind het. Die gemeente het in dié tyd uit enkele wyke bestaan soos: Freddie's, Odendaalsrus, Welkom en St. Helena. Die wyk wat Freddie's genoem is, is na aanleiding van 'n myn in die omgewing van Odendaalsrus benoem. In die beginjare is kerkraadslede verkies om die werk in die voor-stadium van 'n amptelike gemeente te doen en gevolglik het elke wyk alreeds 'n ouderling en diaken gehad.⁴

5.2 DIE STIGTING VAN DIE GEMEENTE

Die amptelike stigting van St. Helena-gemeente het op Saterdag, 5 Augustus 1950, onder die voorsitterskap van ds. P.W. Venter 'n werklikheid geword. Die stigtingsvergadering was ook deur lede van die Ringskommissie bygewoon. Die aanwesiges het ook die gemeentelede ingesluit. Na 'n breedvoerige bespreking is besluit om die voornemende gemeente *St. Helena* te noem.⁵ Hierdie naam is ontleen aan die oudste voorstedelik dorp van Welkom, waar die oudste myn in die Goudveld geleë is. Die kerkblad, *Die Hervormer* van 1950 het soos volg oor die stigting van die gemeente berig: "Ons wil hierdie nuwe en jongste gemeente in ons kerk voorspoed, heil en seën toewens. Dis 'n gemeente wat in 'n groeiende omgewing staan en daarom sal hy self groei. Mag die seën

¹ J. J. Coetzer, *Onderhoud*, 2. 01. 2004.

² K 1/2 No. 3/31/46 Argief: Kommissie van die Algemene Kerkvergadering. *Gemeentes in die Oranje-Vrystaat, 6 Januarie 1947 – 17 Mei 1948*.

³ K 1/2 en 1/1/7 *Notule van die Kommissie van Algemene Kerkvergadering*, 8. 01. 1948.

⁴ G 156, vol. no. 1/1/1 *Notule: Verrigtinge Gemeentevergadering, St. Helena*, 4. 2. 1950.

⁵ R4 1/1/3 *Ringsnotule van Potchefstroom*, 5. 8. 1950.

van die Here rus op die aangevange werk!”⁶ In die Kerkblad van daardie tyd is ‘n beroep op al die lidmate gemaak, om die skriba van enige moontlike lidmate van die kerk in die Goudveld te verwittig. Indien moontlik moes die adresse van sondaniges verstrek word.⁷

Indertyd is die grense van die gemeente geleidelik vasgelê, terwyl die distrikgrense van Odendaalsrus met Bultfontein en Wesselsbron ook by die gemeente ingesluit is.⁸

Daarbenewens is kerkraadslede vir die volgende wyke gekies: die wyk St. Helena en Western Holdings ouderling C. A. P. van Tonder en diaken H. J. van Zyl; vir Welkom en Uitzicht-wyke is ouderling Basson en diaken J. H. Grobler; vir Odendaalsrus-wyk (Freddies) is ouderling M. J. Pienaar en diaken Botha verkies.

Die skriba-kassier was J.A. Carstens en sy eggenote die koster en ene Cronje die Superintendent van die Sondagskool.

Ds. Du Toit is as eerste konsulent en ds. F. J. J. Roos, is as tweede konsulent verkies. Nadat ds. Roos met gebed die vergadering afgesluit het, is gesang 52:2 gesing, waarna die seënbede uitgespreek is. By die betrokke vergadering was 22 lede en 7 kinders teenwoordig.⁹

Die gemeente het in die vroeë vyftigerjare geen kerkgeboue gehad nie, sodat eredienste in beskikbare geboue en veral in die skoolsaal van St. Helena Laerskool gehou is. Tydelike geboue is later in die omgewing van St. Helenamyn opgerig.¹⁰

Die lidmatetal het toegeneem namate besighede ontstaan en nuwe intrekkers hulle in die Goudveld gevestig het. Trouens, hulle het gekom en gegaan, maar die getalle het aangegroei.¹¹

Nadat die gemeente vir ongeveer vyfjaar ‘n groeiproses deurgemaak het, het die tyd aangebreek dat die onderskeie wyke van die gemeente kon afstig. Derhalwe is die aangeleentheid van afstigting op die laaste gekombineerde kerkraadsvergadering van 16 September 1955 behandel, voordat tot afstigting van die wyksgebiede oorgegaan is. By die vergadering is besluit dat Hennenman op 27 September 1955 met plus minus 55 lidmate afstig. Die afstigting van die wyke het opeenvolgend plaasgevind, want Allanridge is op 28 September 1955 met ongeveer 120 lidmate afgestig; Odendaalsrus op 29 September 1955 met ‘n lidmatetal van 150; Virginia op 30 September 1955 met 180 lidmate. Ds. P.T. Jacobs van St. Helena-gemeente het verklaar dat die afgestigte gemeentes in die toekoms moontlik met mekaar kombinasies sou vorm, sodat die kombinasie tussen Odendaalsrus en Allanridge met Bothaville en Virginia nie uitgesluit is nie, terwyl Hennenman met Kroonstad ‘n kombinasie kon aangaan. In werklikheid

⁶ *Die Hervormer*, Jg. 41, no. 6. September 1950, p. 9.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid., R 4 1/1/3 *Ringsnotule van Potchefstroom*, 5. 8. 1950.

⁹ Ibid.

¹⁰ Coetzer, *Onderhoud*, 12. 01. 2004.

¹¹ Ibid.

kom dit daarop neer dat twee predikante vir sodanige kombinasies beroep behoort te word.¹²

Ds. Jacobs het op 18 November 1955 die kerkraad meegedeel dat hy heelwat tyd aan die organisasie van Virginia en Hennenman bestee het, sodat die stadium om 'n predikant op 'n gesamentlike basis te beroep aangebreek het. Op versoek van die betrokke gemeentes is finansiële bystand deur die Kerkraad van St. Helena gewaarborg, veral as die gemeentes se maandelikse lopende uitgawes die inkomste oorskry. Die waarborg sou van krag wees totdat die gemeentes finansiëel onafhanklik is.¹³

St. Helena-gemeente is op 23 Januarie 1956 van die voorlopige ontvangs en bevestiging van prop. C. J. Viljoen vir die gemeentes van Virginia en Henneman meegedeel. Ds. Jacobs het die koms van die voornemende leraar as 'n aanwysing vir die Goudveld en vir die Hervormde Kerk in die Vrystaat beskou.¹⁴

5. 3 DIE EERSTE LERAAR WORD BEROEP

Die kerkraadsvergadering van 14 April 1951 het besluit om eers in Augustus 1951 'n predikant vir St. Helena-gemeente te beroep. Die rede daarvoor was om vas te stel of die finansiële posisie van die gemeente nie teen daardie tyd sou verbeter nie.¹⁵

Na aanleiding van 'n gemeentevergadering van 19 Augustus 1951 is die voorneme om 'n predikant te beroep voorlopig uitgestel, omdat die gemeente se finansies nie na wense is nie. Die kerkraad was van mening dat nie alvorens die gemeente 'n maandelikse inkomste van ten minste £125 per maand het nie, daar geen sprake is om 'n beroep op 'n predikante uit te bring nie.¹⁶

Op 3 November 1951 is 'n beroep op ds. J. J. Prinsloo van Brakpan uitgebring, nadat die gebruikelike prosedure vir die aanwysing van 'n kandidaat gevolg is. Die beroepskeuse het op ds. Prinsloo van Brakpan geval teen die volgende voorwaardes: Traktement £550 per maand; lewenskoste £256; reiskoste £300 en 50% betaling van assuransiedekking; gratis huisvesting asook water en ligte. Die vergadering het verdaag nadat die nodige dokumentasie afgehandel is.¹⁷ 'n Gemeentevergadering wat op dieselfde datum gehou is, het ook goedkeuring vir sodanige beroep gegee. Die enigste voorwaarde wat gestel is, is dat die gemeente genoeg fondse beskikbaar moes hê.¹⁸ Die feit dat ds. Prinsloo die beroep bedank het, het onwillekeurig aanleiding tot 'n alternatiewe beroep gegee. Op 12 Desember 1951 is ds. J. Joubert van Vliegpoort volgens dieselfde voorwaardes as ds. Prinsloo beroep.¹⁹ Die beroep op ds. Joubert was onsuksesvol en gevolglik is ds. J. P. B.

¹² G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 16. 9. 1955.

¹³ *Ibid.*, 18. 11. 1955.

¹⁴ *Ibid.*, 23. 01. 1956.

¹⁵ G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena.*, 14. 4. 1951.

¹⁶ G 156 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering St. Helena*, 19. 8. 1951.

¹⁷ G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 3. 11. 1951.

¹⁸ G 156 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering St. Helena*, 3. 11. 1951

¹⁹ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 12. 12. 1951.

Viljoen van die gemeente Wonderfontein op 26 Januarie 1952 beroep.²⁰ Dit is duidelik dat ds. Viljoen nie die beroep aangeneem het nie, omdat proponent P.T. Jacobs van die distrik Heidelberg in die Transvaal op 10 Maart 1952 beroep is.²¹ Hy het die beroep aanvaar, want in *Die Hervormer van 4 Julie 1952* is van die gemeente se eerste leraar soos volg berig: “St. Helena-gemeente het dan ook op die 18 April die voorreg gesmaak om hul eerste herder en leraar met sy gade hier te verwelkom, dit wil sê, prop. P. T Jacobs en sy gade.”²²

Ondanks die feit dat prop. Jacobs bewus was van die moeilike omstandighede soos ‘n swak infrastruktuur met slegte paaie en die uitgestrekte arbeidsveld, het hy nogtans die beroep aanvaar.

Die ordeningsplegtigheid is deur ds. T. F. J. Dreyer van Heidelberg in Transvaal waargeneem en waar hy by dié geleentheid vir ds. Jacobs namens die gemeente en kerkraad bedank het vir die aanvaarding van die beroep. Die gemeente het ook hulle dank teenoor ds. Naude, die konsulent van Heilbron uitgespreek, wat as seremoniemeester by die geleentheid opgetree het. Ds. Naude is ook bedank vir die raad en hulp wat hy aan die kerkraad en Sustersvereniging gedurende die afwesigheid van ‘n eie leraar gegee het. “Ons hartlike dank ook aan alle ander wat belang gestel het en wat gehelp het om ‘n sukses van die ontvangs te maak. Ds. Jacobs, ‘n persoon, klein van liggaamsbou, maar ‘n groot hart en baie moed, laat dan ook geen gras onder sy voete groei nie, maar het al sommer dadelik ‘n begin gemaak. Hoewel nog sonder kar, stap hy van huis tot huis om sy gemeentedele op te soek. Dit wys die moed en ywer wat in hom is, en ons as ‘n gemeente voel trots op hom en oortuig dat hy tot groot dinge in staat sal wees.”²³

Ds. Jacobs het sy eerste kerkraadsvergadering op 3 Mei 1952 as voorsitter waargeneem en dit het gehandel oor verskillende aangeleenthede soos: ‘n Erf vir die kerk en pastorie; eredienstye; die afrol van sensusvorms; die bepaling van datums vir die kerkraadsvergaderings; die beoogde oprigting van ‘n tydelike kerksaal; die vergoeding van reiskoste aan die leraar; die aanwys van ‘n kassier teen ‘n vergoeding van £3 per maand, wat algemeen aanvaar en goedgekeur is. Nadat al die ter saaklike aangeleenthede op die agende bespreek is, is ds. Jacobs se eerste kerkraadsvergadering deur ouderling W. J. Dreyer met gebed afgesluit.²⁴

5.4 DIE STRYD OM FINANSIES

Die voorneme van die Kerkraad van St. Helena was om hard te werk om finansies vir die oprigting van ‘n eie kerkgebou te bekom. Intussen moes ook aan ‘n pastorie gedink word.²⁵

²⁰ Ibid., 26. 1. 1952.

²¹ Ibid., 10. 3. 1952.

²² *Die Hervormer*, Jg. 43, no. 4, Julie 1952, p. 8.

²³ Ibid.

²⁴ G 156 1/1/1 *Notule: Verrigtinge Gemeentevergadering St. Helena*, 3. 5. 1952.

²⁵ Coetzer, *Onderhoud*, 12. 01. 2004.

By 'n kerkraadsvergadering van 20 Januarie 1951 is die finansiële verslag van die skriba in oënskou geneem. Volgens die verslag was die inkomste van die gemeente vir die betrokke maand £506-17-8, waarvan £45 vir een of ander uitgawe bestee is. Dit het 'n balans van £461-17-8 in die bank meegebring. 'n Bespreking om fondse te genereer is by die kerkraadsvergadering behandel. Ds. Roos het as toenmalige voorsitter voorgestel dat 'n beroep op die lidmate gemaak word, om elkeen 'n dag se loon aan die kerk af te staan. Hy het verduidelik dat dié wyse van generering van fondse wel by ander gemeentes gewerk het. Die skriba het daarop gewys dat die stelsel in die verlede nie gewerk het nie en dat dit baie ongewild is. Ouderling M. J. Pienaar het die vergadering tot versigtigheid gemaak, indien die vergadering sou besluit om die stelsel te implementeer. Diaken J. Botha het voorgestel dat die aangeleentheid na die gemeentevergadering verwys word en diaken H. J. van Zyl het dit gesecondeer.²⁶

By 'n gemeentevergadering wat na die kerkraadsvergadering op 20 Januarie 1951 plaasgevind het, is die aangeleentheid oor die afstaan van 'n dag se loon per maand behandel en algemeen aavaar. Ds. Roos het benadruk dat die besluit van die kerkraad in die wyke verduidelik behoort te word, sodat geen ruimte vir misverstand oor die doel van die bydraes geskep word nie.²⁷

Desondanks is allerlei pogings aangewend om fondse vir die jong gemeente in te vorder by wyse van funksies en opeenvolgende kerkbasaars wat gehou word. Op 14 April 1951 is besluit dat wyke van die gemeente soos Hennenman, Virginia en Harmonie, wat ver van mekaar verwyderd is, die reg het om eie reëlings vir die hou van funksies te tref. Die rede daarvoor is dat dié onderskeie wyke te ver van mekaar geleë vir gesamentlike funksies is. Daar is wel vir die naby liggende wyke 'n basaar-komitee verkies, om in die vervolg op 'n gesamentlike wyse vir 'n kerkbasaar te beplan en te koördineer.²⁸

Op 14 April 1951 het ds. Roos die kerkvergadering meegedeel dat die gemeente £410.00 in die bank het. Hy het aan die kerkraad verduidelik dat as 'n gemeente nie 'n leraar het nie, die verantwoordelikheid en ywer in die gemeente hoofsaaklik op die kerkraadslede berus. In effek is die onus vir die groei en ontwikkeling van die gemeente op die kerkraad, waarvan die hartklop van die gemeente nie buite rekening behoort gelaat te word nie. Hy het veral daarop gewys dat ouderlinge en diakens in wyksverband ten nouste met mekaar behoort saam te werk, veral as dit vir die diakens weens bepaalde omstandighede nie moontlik is om sy verpligtinge na te kom nie. Desnoods is dit van belang dat die ouderling in dié verband steungewend behoort te wees, sodat die wyksverpligtinge in geen opsig agterweë bly nie. Nietemin het die voorsitter ondermeer verklaar: "Waar kerkraadslede voel dat hulle nie die tyd of die nodige lus het om die werk te doen nie, hulle liever moet bedank."²⁹

Die gedagte het by die kerkraad ontstaan om by die kerkkantoor vas te stel of die gemeente op enige jaarlikse geldelike ondersteuning geregtig is: of daar vroeër 'n besluit

²⁶ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 20. 01. 1951.

²⁷ G 156 1/1/1 *Notule: Verrigtinge Gemeentevergadering St. Helena*, 20. 01. 1951..

²⁸ *Ibid.*, 19. 4. 1951.

²⁹ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 14. 4. 1951.

geneem is om aan die gemeente van St. Helena £200.00 vir die aankoop van 'n erf af te staan. Indien dit die geval is, is dit as 'n seën vir die gemeente beskou.³⁰

Na die verloop van tyd het die voorsitter op 3 Julie 1952 'n tjek van £200.00 aan die skriba oorhandig, wat hy van die Hulpbehoewende Gemeentefonds ontvang het. Hierdie bedrag is aan die gemeente gegee om dit vir die een of ander doel te gebruik.³¹

Op 3 September 1952 het die generering van fondse weer onder die aandag van die kerkraadslede gekom. Die idee was om die maandelikse bydraes vir die lopende uitgawes te gebruik, sodat die opbrengste van die wyksfunksies na die boufonds gekanaliseer word.³² Die doel hiervan was om genoeg kapitaal vir die bou van 'n kerk en pastorie moontlik te maak.

Vanweë die feit dat die kassier van die gemeente moes verhuis, is 'n voorstel aanvaar en gesekondeer, dat W. J. Dreyer intussen as tydelik kassier optree. Die voorstel is op 8 Oktober 1952 aanvaar. Desnieteenstaande het die voorsitter sy dank uitgespreek vir die werk wat die vorige kassier gedoen het. Die voorsitter het die skriba versoek om skriftelik die voormalige kassier vir sy dienste te bedank.³³

Op versoek van ds. Jacobs is sy gade tot die kerkraadsvergadering van 10 Desember 1952 toegelaat om namens die Nederduitse Hervormde Sustersvereniging aan die kerkraad 'n tjek van £50 as 'n kersgeskenk te oorhandig. Die voorsitter het namens die kerkraad haar vir die geld bedank en gevra dat die dank en waardering van die kerkraad aan die Sustersvereniging oorgedra word.³⁴

Die verkiesing van 'n skriba het ook by die vergadering te berde gekom en die voorsitter het aangevoer dat die meeste van die werk deur hom gedoen word, omdat sekere aangeleenthede van so 'n aard is dat spoedeisende afhandeling onvermydelik is. Gevolglik sou die aangewese skriba slegs besprekings by die kerkraadsvergadering moes notuleer. Nadat die gebruikelike prosedure by die vergadering gevolg is, is ouderling C. L. Steyn as die nuwe skriba en ouderling F. Bellingan as kassier benoem.³⁵

Daar is op 8 Oktober 1953 aan die kerkraad meegedeel dat die Algemene Kerkvergadering van die gemeente £203 vir die Hulpbehoewende Gemeentefonds eis. Ds. Jacobs het verduidelik dat die gemeente volgens die statistiese opgawe wat in 1952 ingehandig is, nie langer as 'n hulpbehoewende gemeente geklassifiseer word nie. Na aanleiding van 'n bespreking by die vergadering is dit onmoontlik om aan die eis van die Algemene Kerkvergadering te voldoen. Die kerkraad het besluit dat slegs die rente op die bedrag betaal word, vanweë die gemeente se powere finansiële posisie. Derhalwe is die

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid., 3. 7. 1952.

³² G 156 1/1/1 *Kerkraadsvergadering St. Helena*, 3. 9. 1952.

³³ Ibid., 8. 10. 1952.

³⁴ Ibid., 10. 12. 1952.

³⁵ Ibid., 11. 2. 1953.

gemeente bereid om die totale uitstaande bedrag te vereffen, sodra die gemeente finansiële daartoe in staat is.³⁶

Die voortdurende stryd om die gemeente se finansies te verbeter en te konsolideer, veral vir toekomstige ontwikkeling en om vir die afstigting van toekomstige gemeentes voorsiening te maak, het die voorsitter op 24 Junie 1954 voorgestel, dat elke huisgesin versoek word om 'n nominale bedrag van £1 per maand by te dra. In effek het dit soos volg daarop neergekom:

Die wyk Theunissen bestaande uit 5 huisgesinne: £5 per maand; Virginia uit 26 huisgesinne: £26; Harmonie uit 17 huisgesinne: £17; Odendaalsrus uit 30 huisgesinne: £30; Hennenman uit 12 huisgesinne: £12; Allanridge uit 25 huisgesinne: £25; Welkom uit 40 huisgesinne: £40; St. Helena uit 40 huisgesinne: £40

Daar is besluit om die stelsel vir ten minste eenjaar op die proef te stel. Gevoglek is besluit dat die wyke wat met hulle bydraes agter raak funksies moes reël om die agterstallige bedrae te ondervang. Daarbenewens is die huisgesinne van die gemeente versoek om 'n nominale bydrae te maak, met inbegrip die verpligting van die gemeentelede om die doop- en aannemingsgelde van £2.10s te betaal.³⁷ Die doop- en aannemingsbedrag is slegs ter sprake waar dit van toepassing is.

Die aspek van finansies het 'n wesenlike probleem vir die gemeente gebly, aangesien die ds. Jacobs op 10 Augustus 1956 sy kommer oor die finansiële posisie van die gemeente uitgespreek het. Die uitgawes het die inkomste oorskry, sodat die oortrokke rekening op £500 te staan gekom het. Ds. Jacobs het beklemtoon dat die diakens getrou deur hulle wyke moes gaan, sodat die bydraes by die kassier of skriba inbetaal word. 'n Bydrae van ten minste £1 per maand deur elke huisgesin het weer ter sprake gekom, om die lopende uitgawes van die gemeente te probeer dek. Die kerkraad het om logiese redes besef dat kerkbou buite die kwessie is as die gemeente se finansies nie drasties verbeter nie.³⁸

Die finansiële verslag van die gemeente is op 6 Augustus 1959 gedurende 'n kerkraadsvergadering met sekere ontbrekende besonderhede behandel. Die voorsitter het verduidelik dat volgens besonderhede waarin hy insae gehad het, dit duidelik is dat die bydraes van die gemeente vir die betrokke jaar tot op datum nie rooskleurig is nie. Hy het dit toegeskryf aan bydraes wat nie ingevorder is nie en selfs in enkele gevalle waar dit vir drie agtereenvolgende maande nagelaat is. Die voorsitter het die saak in 'n ernstige lig beskou, nie alleen weens die finansiële verliese nie, maar dat selfs van dié lidmate by wie nie gekollekteer word nie vir die kerk verlore kon raak. Die feit van die geestelike komponent is ook benadruk in die uitvoering van die ampspligte en die ouderlinge is versoek om die betrokke huisgesinne gereeld te besoek.³⁹

³⁶ Ibid., 8. 10. 1953.

³⁷ Ibid., 24. 6. 1954.

³⁸ G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena.*, 10. 8. 1956.

³⁹ Ibid., 6. 8. 1959.

By die spesifieke vergadering is ook vermeld dat die jongmense hulle weeklikse verenigingslewe agterweë laat, deurdat ds. Jacobs met sy veelvuldige verpligtinge nie altyd daar aanwesig kon wees nie. Dit het meegebring dat twee ouderlinge op 'n drie maandelikse basis benoem is, om by die weeklikse byeenkomste van die jeug aanwesig te wees.⁴⁰

5. 5. SOSIAAL-MAATSKAPLIK EN KERKLIKE AANGELEENTHEDE

In gemeentelike verband is daar altyd gewoonlik sosiaal-maatskaplike probleme wat opduik. Derhalwe is so 'n aangeleentheid op 10 Desember 1953 gedurende 'n kerkraadsvergadering bespreek: 'n Lidmaat van Hervormende Gemeente van Delmas, het sy vrou verlaat omdat sy haar aan wangedrag skuldig gemaak het. Die gesin het 6 kindertjies en volgens ds. Jacobs het die vader 'n beroep op die kerkraad gemaak om hom met sy kinders behulpsaam te wees. Die spesifieke hulp waarvoor die vader gevra het, is nie vermeld nie. Derhalwe het ouderlinge W. J. Dreyer en P. J. D. van der Westhuizen die vergadering tot versigtigheid rakende egskeidingsake gemaan. Hulle het van die standpunt uitgegaan dat ds. Jacobs slegs by wyse van huisbesoek die nodige morele ondersteuning behoort te gee.⁴¹

Intussen het die gemeente gegroei omdat die gemeente in 1954 al 'n sieletal van 754 lede gehad het, terwyl 12 voorgestel en aangeneem is. Daarteenoor is 48 gedoop, teenoor 3 troues wat in die gemeente plaasgevind het. Die lidmate wat met attestate oorgekom het, het op 44 te staan gekom. Eweseer het 119 met attestate vertrek. Die lidmate wat van ander kerke oorgekom het, is op 17 gestel. Daarteenoor het 4 lidmate weer na ander gemeentes vertrek.

Die kerkraadslede van die gemeente was in 1954 onder meer: Ouderlinge Bellingan, D. J. du Preez, C. A. P. van Tonder, C. L. Steyn, H. P. Nice, H. N. J. Moodie, W. J. Nel, P. H. Roux. Die diakens was onder meer: J. J. Roodt, A. S. du Plessis, J. J. Coetzer, T. J. van Rensburg, J. H. Grobler, C. F. Coetzer, W. W. Strydom, L. C. Taljaardt, H. J. Becker, T. E. Coetzer, J. S. J. van Rensburg, P. D. Malan, H. J. B. Swart, N. G. Schoeman, N. J. O. Saaiman, H. P. Holtzhauzen, F. C. Els, M. C. Barnard.⁴²

By 'n kerkraadsvergadering van 26 Maart 1953 is kennis geneem van die gemeente Theunissen se afstigting van Bloemfontein. Die ouderling wat die gemeente van Theunissen op die kerkraadsvergadering verteenwoordig het, het die kerkraad meegedeel dat die afgestigte gemeente ongeveer £200 in die bank het. Die geld verdien rente in die bank en die oogmerk was om later 'n erf vir kerkbou aan te koop. Die voorsitter het 'n voorstel gemaak om elke derde Sondag dienste om 3:00 nm. in Theunissen te hou. Ds. Jacobs het voorgestel dat die Ring vir die grensbepaling van Theunissen verwittig word.⁴³

⁴⁰ G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule van St. Helena*, 6. 8. 1959.

⁴¹ Ibid.

⁴² *Almanak van die Ned. Herv. Kerk, 1954*, Jr. 48, p.211 - 212.

⁴³ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 26. 3. 1953.

By die betrokke vergadering het 'n Jongelingsvereniging ter sprake gekom en is besluit om so 'n vereniging op 17 April 1953 te stig. Desgelyks sou die lede na die amptelike stigting van die vereniging vir die doel en aard van hul aktiwiteite op 'n gereelde grondslag in die kerksaal vergader.⁴⁴

Die gedagte van orde by die bediening van die nagmaal het onwillekeurig by 'n kerkraadsvergadering van 30 April 1953 'n belangrike besprekingspunt geword. Gevolglik is besluit dat by die nagmaalbediening 'n ouderling en diaken aan weerskante van die predikant moet sit. Na gelang hiervan het dit die gereelde gebruik by die bediening van die nagmaal geword.⁴⁵

Die voorsitter het op 4 Junie 1953 verduidelik dat die vergaderings korter moet wees, sodat genoeg tyd vir die behandeling van die kerkwet ingeruim word.⁴⁶ Selfs van die kerkraadslede het dit verwelkom, omdat by hulle heelwat onkunde oor die kerkwet bestaan het. Die onderlegtheid in die kerkwet is van belang sodat kerklike bestuur effektief toegepas word. Ds. Jacobs het die kerkraadslede laat verstaan dat alle besprekings by die vergaderings as vertroulik behoort beskou te word, omdat sake van die gemeente nie by die algemene publiek tuishoort nie.⁴⁷

In die gewone gang van die gemeente is daar van tyd tot tyd 'n kerkbasaar gehou. Ds. Jacobs het op 11 Julie 1953 by geleentheid van 'n gemeentevergadering verduidelik, dat dit nie moontlik is om gereeld jaarliks 'n kerkbasaar te hou nie, aangesien daar te veel funksies en kerkbasars van ander kerke en skole gehou word. Hy het kontantlyste voorgestel met die vriendelike versoek dat elke huisgesin nie minder as £5 moet gee nie.

Die voorsitter het daarop gewys dat te veel wyksfunksies aan die orde van die dag is, om vir twee groot kerkbasars in 'n jaar te reël. Hy was van mening dat die susters in April 'n groot funksie hou, terwyl een groot kerkbasaar in Oktober gehou word. Hy was van mening dat die wyke kon voortgaan om hulle wyksfunksies gedurende die jaar te hou.⁴⁸

Die erns van die sakramente is op 13 Augustus 1953 beklemtoon en 'n versoek is tot die kerkraadslede gerig om hulle te vergewis met die geestelike welstand van die lidmate in hul onderskeie wyke. Die bediening van die sakramente aan lidmate gaan gepaard met die geestelik-kwalitatiewe sowel as toegewyde aard van die lidmate. Gevolglik moet die kerkraadslede daarop bedag wees.

'n Bespreking het ook by die betrokke kerkraadsvergadering gehandel oor 'n kindjie wat in die gemeente te vroeg gebore is. Derhalwe is die morele en sedelike waardes van die ouers bevraagteken, veral in die lig dat hulle die kindjie wou laat doop. Daar was meningsverskil of die kindjie gedoop behoort te word. Uiteraard het die vergadering besluit om die doop van die kindjie toe te laat, omdat die ouers andersins maklik na 'n

⁴⁴ Ibid., 3. 3. 1953.

⁴⁵ Ibid., 30. 4. 1953.

⁴⁶ Ibid., 4. 6. 1953.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid., 11. 7. 1953.

sektekerk kon oorgaan. 'n Soortgelyke geval waar die vader aan 'n sektekerk en die moeder aan die Hervormde Kerk behoort, is ook behandel: die ouers was besig om te skei en die kerkraad het besluit om te wag in wie se guns die hof toesig oor die kind sou gee. In die lig hiervan sou die kerkraad besluit of die kindjie gedoop mag word, aldan nie.⁴⁹

'n Verdere besprekingspunt was of katkisanse slegs voor die kerkraad en nie voor die gemeente gedoop mag word nie. Uiteindelik is besluit dat hulle slegs voor die kerkraad gedoop word, veral as hulle nie die vrymoedigheid het om voor die gemeente gedoop te word nie.

Die gemeente het ook Sondagskole in wyksverband gehad, omdat die wyke oor die algemeen wyd verspreid was.⁵⁰ Dit wil voorkom dat die wyke 'n eie-aard van gemeente aktiwiteite binne die breë raamwerk van die gemeentelike struktuur beoefen het.

Ds. Jacobs het op 10 September 1953 die belangrikheid van kerklike publikasies vir die lidmate beklemtoon soos: *Die Hervormer*, *Die Christelike Vrou* en *Die Almanak*. Uiteraard is dit vir verspreiding in die gemeente beoog, mits elke huisgesin ten minste £1 per jaar daarvoor sou gee. Dit het die kerkraad se goedkeuring weggedra.⁵¹

Die gedagte van 'n kommissie rakende sensuur het op 6 Mei 1954 ter sprake gekom, veral na gelang van die toename van gevalle in die gemeente. Gevolglik is so 'n kommissie saamgestel wat uit die voorsitter en twee ouderlinge bestaan het.⁵²

Op 6 Augustus 1954 is daar beswaar teen die gebruik om te staan en sing gedurende die eredienste gemaak. Die algemene opvatting by die kerkraadsvergadering was dat dit nie die gebruik van die Hervormde Kerk is nie. Volgens die voorsitter is dit 'n gebruik wat hy met sy koms na die gemeente leer ken het. Ds. Jacobs het voorgestel dat die bekendmaking sowel as die datum van die verandering van die gebruik eers in die kwartaalblad verduidelik word. Nietemin het die kerkraad besluit om met die bestaande gebruik voort te gaan, omdat die lidmate alreeds daaraan gewoond is.⁵³

Ds. Jacobs het andersins op 24 September 1954 'n brief aan die vergadering voorgelees, waarin gevra word om die Pinksterdienste se kollekte aan die Evangelisasieraad af te staan. Die doel van die kollekte was om die geld vir evangelisasiewerk onder die nie-blankes aan te wend. Die kerkraad het in daardie stadium nie sy weg oopgesien om aan die Evangelisasieraad se versoek te voldoen nie.⁵⁴

Die gemeente se sieletal het in 1956 op 1463 te staan gekom, waarvan die gegewens soos volg is: Ledetal 768; die voorstelling en aanneming 18; die dopelinge 45; die

⁴⁹ Ibid., 13. 8. 1953.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid., 10. 9. 1953.

⁵² Ibid., 6. 5. 1954.

⁵³ G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 6. 8. 1954.

⁵⁴ Ibid., 24. 9. 1954.

huweliksbevestigings 4; die oorkom van lidmate met attestasie 10 en oorgekom van ander kerke 8.⁵⁵

In dié tyd was ds. Jacobs nog die predikant van die gemeente en ds. T. F. Dreyer van Bloemfontein, die eerste konsulent van die gemeente. Daarteenoor was ds. P. J. J. Venter van Parys die tweede konsulent. Die skriba was C. L. Steyn; die kassier F. N. Bellingan; die Superintendent van Sondagskole ds. P. T. Jacobs; die orreliste mev. J. M. du Plessis; die koster Fanie Bellingan; die voorleser 'n ouderling om die beurt.⁵⁶

Ds. Jacobs het op 4 Oktober 1956 die gebruik van die nagmaal aangeraak en aan die kerkraad verduidelik dat hy niks daarmee verkeerd sien as broers en susters saam om die nagmaaltafel sit nie. Volgens hom is dit 'n eenheidsmaal en 'n geloofsdaad en dat hy geen onderskeid op Bybelse grondslag vind nie.

Daar was egter van die kerkraadslede wat heftig daarteen beswaar gemaak het en geglo het dat die gemeente hom moet bepaal by die Hervormde Kerk se gebruike wat tradisie geword het. Na heelwat besprekinge het die voorsitter die ouderlinge versoek om die aangeleentheid met die lidmate in hulle onderskeie wyke te bespreek en hulle bevinding by die volgende vergadering bekend te maak.⁵⁷

Na aanleiding van 'n voorstel op 7 Desember 1956 is besluit om die oorskot op die begroting van Welkom-wyk in 'n afsonderlike rekening in te betaal. Op dié wyse word daar vir 'n bruidskat voorsiening gemaak indien Welkom sou afstig. 'n Bykomende voorstel het daartoe gelei dat die ou pastorie verkoop word en dat die geld vir die bou van 'n pastorie in Welkom aangewend word. Derhalwe moes dit aanvullend tot die algehele bruidskat vir die afgestigte gemeente wees. Die besluit oor vermelde gedagtegeange was eenparig.⁵⁸

Daarbenewens is ook 'n ooreenkoms ter tafel gelê oor 'n kombinasie tussen St. Helena-gemeente en Kroonstad, wat die kerkraad goedgekeur en onderteken het. In effek beteken dit dat die twee gemeentes op 'n deelbasis van 'n groter geheel in gemeentelike verband sou saamwerk.⁵⁹

Op 'n kerkraadsvergadering van 5 Desember 1961 is bekend gemaak dat ds. Jacobs nie die beroep na Vaalharts-kombinasie aangeneem het nie. Die kerkraad het hul dank teenoor ds. Jacobs uitgespreek en verduidelik dat die gemeente van sy bekwame leiding afhanklik is.⁶⁰

In 1959 was die sieletal 762; die ledetal 430; diegene wat belydenis afgelê het 22; diegene wat die sakrament van die doop ondergaan het 59; met inbegrip van lidmate wat

⁵⁵ *Almanak*, Jr. 50, 1956, p. 226.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 227.

⁵⁷ G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 4. 10. 1956.

⁵⁸ *Ibid.*, 7. 12. 1956.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ G. 156 1/2/1 *Kerkraadsnotule St. Helena.*, 5. 5. 1961.

in die eg verbind is 4; hulle wat oorgekom het met attestate 23; lidmate wat met attestate vertrek het 8; voornemende lidmate wat oorgekom het van ander kerke 6.

In die tyd was ds. Jacobs steeds die predikant en ds. C. J. Viljoen die eerste konsulent van Virginia. Die skriba was M. D. van der Merwe; die kassier F. N. Bellingan; die skriba vir registrasie ds. Jacobs; die Superintendent van Sondagskole ds. Jacobs; die orreliste, J. M. du Plessis; die koster, Jimmy Buys; die voorleser, 'n ouderling om die beurt.⁶¹

By die kerkraadsvergadering van 18 Junie 1959 het die klem op die besoek van huisgesinne geval. Die voorsitter het 'n ernstige beroep op die kerkraadslede in dié verband gemaak. Eweseer is barmhartigheidswerk in die gemeente geaksentueer wat grotendeels deur die Sustersvereniging in die gemeente gedoen is. Gevolglik het die kerkraad in opdrag van die Algemene Kommissie besluit dat alle gelde rakende die nagmaal vir die doel van barmhartigheid aangewend word. Derhalwe is al die geld wat op dié wyse ontvang is, aan die Sustersvereniging van die gemeente vir hulle barmhartigheidswerk besorg.⁶²

Daar is andersins by 'n kerkraadsvergadering van 3 Augustus 1960 besin oor sendingaktiwiteite in die gemeente. Die behoefte daaraan het oor jare gestrek en gevolglik is die aangeleentheid ter tafel gelê om daarmee te begin. Die betrokke leraars is ook deeglik vir hul taak opgelei en dit is slegs by wyse van uitsondering van enkele aspekte waar blanke hulp verleen word. Gewoonlik is die kollekte deur die blankes behartig en streng kontrole is deurentyd gehandhaaf.

Derhalwe het die kerkraad besluit om die noodsaaklikheid van sendingaktiwiteite ook aan die gemeentelike vergadering vir bespreking en goedkeuring voor te lê.⁶³

Desondanks al die verwickelinge op gemeentelike gebied is daar tydens 'n kerkraadsvergadering van 3 Oktober 1960 besluit, om 'n dankfees vir die 10-jarige bestaan van die gemeente te hou. Die beoogde fees is vir die eerste naweek in November geskeduleer, wat die Saterdagmiddag van die naweek sou begin. Hierdie fees sou uit 'n gesellige braaivleis en opvoering van die Jeugvereniging bestaan. Na afloop van al die feesverrigtinge is 'n dankdiens vir die daaropvolgende Sondag in die vooruitsig gestel. Die hoop is gekoester dat dit vir prof. Mulder moontlik sou wees, om die dankdiens waar te neem. Desnoods is ook aan dr. Koekemoer van Bloemfontein, as alternatief oorweging gegee.⁶⁴

Die voorsitter het op 17 Januarie 1961 by 'n kerkraadsvergadering verduidelik, dat die geestelike opbou van die gemeente nie genoeg aandag van die kerkraad kry nie. Die kerkbesoek en bywoning van vergaderings deur die kerkraadslede laat veel te wense oor. Derhalwe is besluit dat kerkraadslede ten minste 14 dae voor elke kerkraadsvergadering skriftelik in kennis gestel word. Die kerkraadslede moet ook skriftelike verskoning

⁶¹ *Almanak*, Jr.53, 1959, p. 261.

⁶² G 156 1/1/2 *Kerkraadsvergadering St. Helena*, 18. 6. 1959.

⁶³ G 156 1/2/1 *Ibid.*, 3. 8. 1960.

⁶⁴ *Ibid.*, 3. 10. 1960.

aanbied, indien dit vir hulle onmoontlik sou wees om die betrokke vergadering by te woon. Gevolglik is besluit om alle verskonings by die bepaalde vergadering van afwesigheid te behandel, sodat 'n herderlike skrywe vir elke kerkraadslid opgestel word.⁶⁵ Hierdeur is die hoop gekoester dat gemeentelike opbou uiteindelik tot sy reg sou kom.

Die Algemene Kerkvergadering het besluit dat die aflegging van geloofsbelydenis slegs eenkeer per jaar mag plaasvind. Eweseer dat katekisasieklasse van die Sondagskool geskei behoort te word, sodat meer spesiale aandag aan die voorgenome lidmate van die kerk gegee word. Benewens twee uurlikse klasse per week, asook die gewone 14 dae wat die aanneme van die katekissante voorafgaan, gehandhaaf word.⁶⁶

Na aanleiding van 'n moontlike personeel tekort vir die Sondagskole is die saak by die vergadering op 26 April 1961 behandel en daar is wel bevind dat die onderskeie wyke genoeg Sondagskoolpersoneel het. Na aanleiding van die kwartaallikse verslae is die Sondagskole goed georganiseer en spesiale aandag word aan kinders gegee, wat die Sondagskole nie gereeld bywoon nie.⁶⁷

Op 25 Mei 1961 is aan die Jeugvereniging gerapporteer: "Daar is waarlik stof tot dankbaarheid met betrekking tot ons Jeugvereniging, veral as die lidmaattal in aanmerking geneem word en die gees waarin samekoste plaasvind. Tog is daar nog heelwat jongmense wat bearbei behoort te word en dat dit die plig van die ouderlinge is om die jongmense aan te moedig deur belangstelling in die Jeugvereniging te toon. Die kwessie van vervoerprobleme by baie jongmense het veroorsaak dat hulle gereelde bywoning by die Jeugvereniging gekortwiek is."⁶⁸

5.6 KERKPERSELE EN AANVERWANTE SAKE

In die beplanningsopset van die gemeente het die kerkrad die aankoop van 'n geskikte perseel vir die oprigting van 'n kerkgebou en pastorie gerade geag. Om daarvoor voorsiening te maak is 'n boukommissie saamgestel, wat uit twee kerkradslede en 'n gemeentelid bestaan het. Die kommissie moes aanvanklik alle toepaslike inligting rakende standplase inwin en ondersoek. Gevolglik moes die kommissie die kerkrad voortdurend op hoogte van sodanige verwickelinge hou.⁶⁹

Op 3 November 1951 is besluit om goedkeuring by die eersvolgende gemeentevergadering vir die aankoop van kerk- en pastorie-erwe te kry. Sodanige goedkeuring het by implikasie beteken dat aan die boukommissie magtiging verleen is, om namens die kerkrad en gemeente erwe aan te koop.⁷⁰

⁶⁵ Ibid., 17. 01. 1961.

⁶⁶ Ibid., 6. 4. 1961.

⁶⁷ Ibid., 26. 4. 1961.

⁶⁸ Ibid., 25. 5. 1961.

⁶⁹ G. 156 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering St. Helena*, 19. 8. 1951.

⁷⁰ Ibid., 3. 11. 1951.

Na aanleiding van 'n meningsverskil oor die voorneme vir die aankoop van erwe, is daar op 26 Januarie 1952 'n besluit geneem om tydelik daarvan af te sien. Gevolglik is die aangeleentheid na die Administrateur van die Kerkkantoor verwys, ten einde vas te stel of daar nie moontlik ander erwe vir aankope beskikbaar is nie.⁷¹

In April 1952 is die grootte van 'n erf met afmetings van 140vt. x 170vt. x 130vt. oorweeg, wat op 'n beraamde koste tussen £300 en £400 te staan gekom het. Die oogmerk was vir die oprigting van 'n tydelike kerksaal. Dit het daartoe gelei dat die kerkraad die nodige reëlins en prosedure vir sodanige moontlike aankope verder bespreek het.⁷²

Die kerkraadslede wat oor kerklike eiendom van 3 Mei 1952 by die kerkraadsvergadering teenwoordig was, is soos volg: C. L. Steyn, W. J. Dreyer, F. Bellingan, S. P. Nice, P. J. D. van der Westhuizen en H. J. van Zyl. Die voorsitter, ds. P. T. Jacobs, het aan die kerkraadslede verduidelik waar die erf vir die moontlike oprigting van 'n kerkgebou en pastorie geleë is. Na aanleiding van die die kerkraadslede se tevredenheid daarmee, is eenparig besluit om die erf aan te koop.⁷³ Dit wil voorkom dat die erf volgens die kerkraadslede aan alle praktiese eise voldoen het.

'n Verdere vergadering is op 30 Mei 1952 oor die aankoop van 'n erf vir 'n tydelike of 'n permanente pastorie gehou. Die algemene opvatting was dat geld eerder op die eiendom van die gemeente afbetaal word, as om 'n pastorie teen £15 per maand te huur. Die kerkraad het na gelang hiervan besluit om eerder grond vir 'n tydelike pastorie aan te koop, maar dat dit nie naby die erf wat vir die oprigting van die permanente pastorie aangekoop is, geleë moet wees nie.⁷⁴ Hiervolgens wil dit blyk dat die beoogde aankoop van 'n erf vir 'n tydelike pastorie as 'n toekomstige bate vir die gemeente beskou is.

Op 3 Julie 1952 is besluit dat die vorige boukommissie se taak afgehandel is en dat die nuwe saamgestelde kommissie na alle sake soos die bou van die beoogde permanente pastorie moet omsien. Die kommissie het uit 4 lede bestaan, dit wil sê, 3 lede van die kerkraad en 1 gemeentelid.⁷⁵

Dit is nietemin van belang om te weet dat alle relevante en aktuele sake van die gemeente oor die algemeen by kerkraads- en gemeentevergaderings bespreek word. Die hele idee hiervan is om konsensus oor bepaalde sake sonder die miskenning van die gemeentelid te kry. Derhalwe het die voorsitter by so 'n gemeentevergadering van 1 Junie 1952, die vergadering meegedeel dat die beoogde bouwerk van die pastorie eers die daaropvolgende jaar 'n aanvang sou neem. Die rede daarvoor is toe te skryf aan die munisipale diensgeriewe van die munisipaliteit wat by die spesifieke erf ontbreek het.⁷⁶

⁷¹ Ibid., 26. 01. 1952.

⁷² G 156 1/1/1 *Kerkraadsvergadering St. Helena*, 19. 4. 1952.

⁷³ Ibid., 3. 5. 1952.

⁷⁴ Ibid., 30. 5. 1952.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ G 156 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering St. Helena*, 1. 6. 1952.

By dieselfde vergadering is 'n moontlike tydelike woning as pastorie bespreek, dit wil sê, 'n beskikbare mynhuis wat teen £15 per maand te huur is. Die voorsitter wou by die gemeentevergadering weet of hulle met die kerkraad se besluit eens is: om 'n ander erf te koop en 'n tydelike pastorie daarop te bou. Ds. Jacobs het aan die vergadering verduidelik dat die gemeente die huis teen ongeveer £3500, dit wil sê, vir £1500 goedkoper kon bou. Na gelang hiervan het die meerderheid by die algemene vergadering toegestem dat 'n standplaas vir die bou van 'n tydelike pastorie aangekoop word.⁷⁷

Intussen wil dit voorkom dat die voorafgaande mynhuis wel deur die leraar tydelik betrek is, aangesien die aangeleentheid van die gehuurde mynhuis weer op 7 Julie 1952 by 'n kerkraadsvergadering ter sprake gekom het. Ds. Jacobs het die kerkraad meegedeel dat hy deur die mynowerheid aangesê is, om die huis teen die einde van Augustus te ontruim. Hy het aangevoer dat die owerheid moontlik hom sou toelaat om in die huis tot aan die einde van September aan te bly. Nietemin volgens inligting wat die voorsitter ingewin het, is die algemene boukoste teen £2. 2s. per vierkante voet bereken. Na gelang hiervan is besluit om vas te stel watter boukontraakteur die bouwerk meer ekonomies, spoedeisend en doelmatig kon verrig. Die kerkraad het ten laaste besluit om alle bou en aanverwante sake aan die boukommissie oor te laat.⁷⁸

Die voorsitter het by 'n gemeentevergadering op 2 Augustus 1952 die vergadering verwittig van die mynbestuurder se brief, waarin ds. Jacobs gevra word om die woning teen die einde van Augustus te ontruim. In die lig hiervan het die kerkraad besluit om onmiddellik met die bou van 'n pastorie te begin. Derhalwe is aan die boukommissie opgedra om met verskillende boukontraakteurs vir die bou van die pastorie te onderhandel.⁷⁹

Op 3 September 1952 het die kerkraad besluit om 'n skrywe aan die N.G. Kerk vir die gebruik van 'n saal langs St. Helena Laerskool te rig. Die oogmerk van die skrywe was om toestemming vir die hou van eredienste in die saal by die betrokke kerkraad te kry. Die kerkraad was van mening dat as die saal nie beskikbaar is nie, hulle verplig sou wees om een of ander skoolsaal vir die doel te gebruik.⁸⁰

Die voorsitter het ook die vergadering meegedeel dat die planne vir die pastorie kosteloos opgestel is en dat hulle slegs £10 aan die bou-inspekteur vir sy werk verskuldig is. Daarby is die vergadering ingelig oor die tender van £5300 wat die boukommissie van ouderling J. J. van Staden as boukontraakteur aanvaar het.⁸¹

Daar is ook 'n versoek aan die ouderlinge Van Staden en J. C. Fourie gerig om geskikte kerkerwe in Hennenman en Virginia vir die oprigting van 'n kerk en pastorie te probeer

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ G.156 1/1/1 *Kerkraadsvergadering St. Helena*, 3. 7. 1952

⁷⁹ G 156 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering St. Helena* 2. 8. 1952.

⁸⁰ G.156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 3. 9. 1952.

⁸¹ Ibid.

kry. Indien sodanige erwe beskikbaar is, is die moontlike aankoop daarvan onvermydelik.⁸²

Intussen wil dit voorkom dat die kerkraad eerder besluit het om 'n pastorie teen £4200 te koop waarvan die prys van die perseel £450 is. Die bedrag van £450 moes teen die einde van Januarie 1953 betaal word. Eweseer is 'n lening van £2850 van die Building Society verseker waarvan die finansieringsgelde £24 per maand sou beloop. Die restante bedrag van £900 is rentevry aan die boukontraakteur oor 'n tydperk van 12 maande betaalbaar. Die koste en betalingswyse is op 17 Januarie 1953 by 'n gemeentevergadering aanvaar en goedgekeur.⁸³

In belang van die kerk se bou en eiendomsbelange is 'n nuwe boukommissie op 11 Februarie 1953 saamgestel. Dit is weens praktiese implikasies en die voortdurende wisseling van kerkraadslede wat aan veranderde omstandighede op die Goudveld toe te skryf is.⁸⁴

Die ontwikkelingsgang van die gemeente was van so 'n aard dat afgevaardigdes vir 'n Ringsitting op 11 Februarie 1953 benoem is. Die afgevaardigdes moes ook die Ringsvergadering versoek om die Algemene Vergadering oor die toesegging van finansiële hulp vir die doel van kerkbou te nader. Sodanige voorsiening van geld sou met rente terugbetaal word. Die fondse was ongetwyfeld 'n faktor, omdat sonder die nodige finansies sou enige bouwerk van die kerk nie teen 1955 'n aanvang kon neem nie. Die voorsitter het die volgende plan voorgestel:

a) Die idee was om die kerksaal met asbestos te bou, sodat as die permanente kerk se bouwerk 'n aanvang neem, die saal weer afgebreek en in een van die wyke van die gemeente gebou word.

b) Om andersins 'n kerk met stene te bou wat etlike duisende rand meer kos en gevolglik nie genoeg geld sou hê om met die bouwerk te begin nie.⁸⁵

Die kerkraad het besluit om min of meer 'n beraming te maak van die koste vir die oprigting van so 'n tydelike gebou, omdat 'n plek vir kerkdienste onontbeerlik is.⁸⁶

Die feit dat die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering belangstel om kerkerwe in die Vrystaat te koop, is in 'n brief vermeld wat die voorsitter aan die kerkraadsvergadering voorgehou het. Die doel was om dit vir die afstigting van toekomstige gemeentes aan te koop en dit op 'n later stadium rentevry aan die kommissie terug te betaal. Die voorsitter het verklaar dat erwe slegs op Hennenman verkrygbaar is en dat alreeds vir 'n erf in Riebeeckstad aansoek gedoen is. Die erf aldaar is gratis

⁸² Ibid.

⁸³ G 156 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering St. Helena*, 17. 01. 1953.

⁸⁴ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 11. 2. 1953.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

verkrygbaar. Die kerkraad het besluit om eers te wag op verdere ondersoek van beskikbare erwe, voordat hulle die kommissie finaal antwoord.

Ds. Jacobs het ook 'n brief aan die vergadering voorgelees waarin prokureur Wessels die afhandeling van die kooptransaksie van die pastorie sonder enige koste gedoen het. Die prokureur het die werk gratis as 'n geskenk aan die Hervormde Kerk van St. Helena gedoen. Die voorsitter het dus opdrag aan die skriba gegee om die prokureur skriftelik vir die mooi gebaar te bedank.⁸⁷

Die kerkraad was op 2 Julie 1953 van mening dat daar nie in dié stadium aan kerkbou in die ander wyke oorweging gegee behoort te word nie, omdat dit tot verdeling en verswakking van die gemeente sou lei. Die gevaar het bestaan dat die onderskeie wyke tot eie voordeel en onafhanklik van mekaar kon funksioneer.⁸⁸

Die gemeente was teen dié tyd angstig om met kerkbou te begin, maar die fondse het steeds 'n inhiberende faktor gebly. Die kerkbouspaarfonds het ineengestort, sodat daar na alternatiewe by die vergadering op 11 Julie 1953 gekyk is. Die voorsitter wou weet of dit nie moontlik is om by die onderskeie gemeentes van die kerk 'n lening aan te gaan nie. Die idee was om 'n bedrag van 'n £100 by elke gemeente van ongeveer 10 of 12 vir 'n periode van 10 jaar te leen. Die gedagte het ook na vore gekom om eerder 'n tydelike monteersaal op te rig, wat later weer vir ander doeleindes aangewend word. Die rede daarvoor is dat dit veel goedkoper as 'n kerkgebou is. Hierdie gedagtegang is as 'n tussentydse maatreël voorgelê totdat die gemeente finansiëel in staat sou wees, om 'n behoorlike kerkgebou te laat oprig.⁸⁹

Die voorsitter het op 10 September 1953 die kerkraad ingelig oor 'n brief, wat hy van Anglo American Corporation oor die aankoop van 'n stuk grond teen £600 vir die doel van kerkbou ontvang het. Die vergadering het besluit dat die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering vir die aankoop van kerklike grond in die Vrystaat, onverwyld in kennis gestel word.⁹⁰

Die voorsitter het 'n verslag op 14 Januarie 1955 aan die kerkraad oor die moontlike aankoop van grond in die Goudveld en Hennenman voorgelê. In Odendaalsrus is goeie vordering met die verkryging van kerkgrond gemaak. Die kerkraad is verheug daaroor omdat baie probleme al ondervind is om grond in Odendaalsrus te kry.

Daar is ook gerapporteer dat die proses in Hennenman vir die verkryging van kerkgrond aan die gang is. Daarteenoor het die kerkraad besluit om in die rigting van Virginia vir die verkryging van kerkgrond te werk.⁹¹

⁸⁷ Ibid., 30. 4. 1953.

⁸⁸ Ibid., 2. 7. 1953.

⁸⁹ G 156 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering St. Helena*, 11. 7. 1953.

⁹⁰ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena* 10. 9. 1953.

⁹¹ Ibid., 14. 01. 1954.

Ds. Jacobs het aan die vergadering meegedeel dat gedurende huisbesoek dit vir hom duidelik geword het, dat die gemeentedele graag 'n eie kerkgebou wil hê. Die erns van die saak is besef en gevolglik is daar besluit om so gou moontlik daarmee te begin. Die proklamasie van dorpsgrond binne die afsienbare tyd het tot die kerkraad se besluit bygedra, omdat die kerkgrond binne die dorpsgebied geleë is. Afgesien van 'n lening wat verkrygbaar is, het die kerkraad toegestem dat Sanlam ook vir die doel van 'n lening genader behoort te word. Die kerkraad was oor die algemeen met die idee tevrede.⁹²

Na aanleiding van 'n gemeentevergadering op 6 Augustus 1955 het die kerkraad die bou van 'n kerk bekragtig. Die voorsitter het by die geleentheid sy dank teenoor die gemeente uitgespreek.⁹³

Intussen is op 5 April 1958 gemeentedele by 'n gemeentevergadering ingelig oor die hoeksteenlegging van die nuwe kerkgebou, wat op 17 Mei 1958 sou plaasvind. 'n kerkbasaar is vir die betrokke geleentheid beplan en 'n beroep is op die gemeentedele gemaak om hulle ondersteuning in dié verband te gee. 'n Voorstel is gemaak of die hoeksteenlegging nie om praktiese redes op 'n latere datum kon plaasvind nie. Daar is toe besluit op 'n datum van 31 Mei 1958 en almal was daarmee eens.

Die skuld vir die bou van die kerk moes gedelg word en gevolglik kon die kerkbasaar baie daartoe bydra. Derhalwe het die voorsitter dit op hom geneem om aan elke huisgesin 'n skriftelike uitnodiging te stuur, sodat almal daarvan kon kennis neem.⁹⁴

Volgens H. Coetzer is die kerk in 1958 ingewy en is hard gewerk om die skuld af te betaal. In daardie stadium het die gemeente 'n lae inkomste gehad.⁹⁵ 'n Eie kerkgebou is vir die eerste keer in die *Almanak* van 1959 vermeld.⁹⁶ Hiervolgens is dit duidelik dat die kerkgebou van St. Helena in 1958 voltooi en ingewy is.

Op 5 Oktober 1959 is besluit met die oprigting van die nuwe pastorie, terwyl aansoek vir 'n lening van £6000 met Saambou Bougenootskap teen gewone rentekoers aangegaan is. Derhalwe is besluit om die ou pastorie te verkoop.

Desnieteenstaande is daar ook besluit op die uitleë van tuine op die perseel rondom die kerkgebou uit fondse, waarvoor kollektelyste vir die onderskeie wyke van die gemeente opgestel is.⁹⁷

⁹² G. 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 25. 3. 1955.

⁹³ G 156 1/1/2 *Notule: Verrigtinge Gemeentevergadering*, 6. 8. 1955.

⁹⁴ *Ibid.*, 5. 4. 1958.

⁹⁵ Coetzer, *Onderhoud*, 12. 01. 2004.

⁹⁶ *Almanak*, Jr.53, 1959, p. 261.

⁹⁷ G 156 1/2/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 5. 10. 1959.

5. 7 VERKIESING VAN KERKRAADSLEDE

Die kerkraadslede en meer spesifiek die ouderlinge beskik in gemeentelike verband oor die regerende amp, terwyl die diakonale amp van die diakens meer op barmhartigheidswerk en die invordering van aalmoese fokus.

Volgens die toenemende omvang van gemeentelike werksaamhede is die volgende kerkraadslede gekies en voorgestel vir die onderskeie wyke van die gemeente: As tweede diaken M. W. W. Strydom vir Odendaalsrus; diaken M. J. C. Steyn vir Welkom-wyk no. 3. Steyn was bereid om die werk van diaken te doen, maar wou nie in daardie stadium voorgestel word nie; as ouderling is A. C. Roets en diaken M. C. Trollip vir die Uitsigkamp-wyk; as ouderling M. J. P. Botha en diaken vir Western Holdings-wyk.⁹⁸

Weens voortdurende bedankings en vakatures is kerkraadslede op 2 Augustus 1952 vir die onderskeie wyke in die gemeente verkies: J. J. Botha as ouderling en diaken G. Labuschagne vir Western Holdings-wyk; A. C. Roets as ouderling en diaken C. Trollip vir Uitsigkamp; W. W. Strydom as diaken vir Odendaalsrus. Die kerkraad het besluit dat die status quo intussen vir die wyk Odendaalsrus gehandhaaf word, totdat 'n sensusopname bepaal dat die wyk in twee verdeel behoort te word.⁹⁹

Die verskynsel van veranderde omstandighede in die gemeente soos gewone bedankings, verplasings en verhuising van kerkraadslede moes daar van tyd tot tyd nuwe kerkraadslede gekies word. Die kerkraad het by so 'n geleentheid op 8 Oktober 1952 die volgende kerkraadslede gekies: As ouderling D. du Preez vir die wyk St. Helena 2 en diaken J. J. Roodt. Die vergadering het op voorstel van ouderling J. C. Fourie besluit om 'n diaken vir Virginia-wyk te kies, as daar weer 'n erediens in Virginia gehou word.¹⁰⁰

Nietemin is dit duidelik dat die verkiesingstendens van kerkraadslede 'n voortdurende proses is na gelang van die gemeente se voortstuwing. Derhalwe was die kerkraad by 'n kerkraadsvergadering van 11 Oktober 1952 verplig om 'n kerkraadslid in die plek W. J. Dreyer te verkies, omdat laasgenoemde die Goudveld verlaat het. By dieselfde vergadering is die voorsitter, ds. Jacobs en sy gade hartlik bedank vir die werk wat hulle tot in daardie stadium in die gemeente gedoen het.¹⁰¹

Insgelyks wou die voorsitter by die vergadering van 6 November 1952 weet of die tyd nie vir die samestelling van 'n Evangelisasiekommissie aangebreek het nie. Die doel van so 'n komitee was om mense wat glad nie aan 'n kerk behoort nie op te soek en moontlik te begelei. Die kerkraad was in daardie stadium nie daarvoor te vind nie. Die algemene standpunt was dat sodanige evangelisasiewerk die verantwoordelikheid van die kerkraadslede is. Die voorsitter het dit gerade geag om die saak daar te laat en dit moontlik later weer te bespreek.¹⁰²

⁹⁸ G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 7. 7. 1952.

⁹⁹ G 156 1/1/1 *Notule: Verrigtinge Gemeentevergadering*, 2. 8. 1952.

¹⁰⁰ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 8. 10. 1952.

¹⁰¹ *Ibid.*, 11. 10. 1952.

¹⁰² *Ibid.*, 6. 11. 1952.

Op 16 Januarie 1953 het die kerkraad dit goed gevind om die volgende kerkraadslede vir die Ringsitting in Heilbron af te vaardig: primarius ouderling J. C. Fourie en secundus ouderling C. L. Steyn; as diakens J. J. Roodt en H. van Zyl.¹⁰³

Kerkraadslede is andermaal op 17 Januarie 1953 vir ondergenoemde wyke verkies: Ouderlinge M. D. du Preez vir St. Helena-wyk 2 en 'n ene Grobler vir Hennenman-wyk. As diakens: H. J. B. Swart vir Uitsigkamp; F. C. Els vir Rheederspark; H. P. Holthauzen vir Welkom 1; J.J. Pieterse vir Dagbreek-wyk. Laasgenoemde wyk was sonder 'n ouderling en die kerkraad het besluit om by die daaropvolgende vergadering aan die saak aandag te gee.¹⁰⁴

Die kerkraad moes noodgedwonge weer enkele voornemende kerkraadslede nomineer weens vakatures, wat intussen in sommige wyke ontstaan het soos: Ouderling J. C. W. Francis vir Virginia en diaken P. J. Swanepoel vir die wyk Freddie-suid.¹⁰⁵

Die verkiesing van kerkraadslede het voortdurend weens veranderde omstandighede in die Goudveld plaasgevind. Dit moet hoofsaaklik aan die mynbou-ontwikkeling toegeskryf word, omdat baie werknemers na ander myne oorgeplaas is.

Vanweë effektiewe gemeentelike werksaamhede is kerkraadslede op 6 Mei 1954 in wyksverband verkies: Ouderling J. Gouws vir blok (b), Odendaalsrus; diakens A. van Aarde vir Odendaalsrus; J. Marais vir blok (a), Odendaalsrus, J. Coetzee vir Harmonie, H. Holtshauzen vir Dagbreek.¹⁰⁶

Die wyke van die gemeente het gedurig kerkraadslede nodig gehad en op 2 Oktober 1954 is kerkraadslede vir die onderskeie wyke gekies: Ouderlinge G. A. P. van Rooyen vir Odendaalsrus; L. J. Meyer vir Dagbreek; P. van Breda en M. J. Mulder vir Rheederspark; as diakens: J. J. Bronkhorst en G. C. Grové vir Dagbreek; D. H. Swanepoel vir Allanridge.¹⁰⁷

Die volledige kerkraad het in 1956 uit die volgende kerkraadslede bestaan, nl: ouderlinge: F. N. Bellingan, C. P. J. Botha, P. L. M. van Breda, J. J. Coetzee, P. J. Fourie, J. C. W. Francis, N. J. Joubert, J. C. Krause, J. J. Kleinsmit, J. D. Leonard, L. J. Meyer, St. P. Nice, A. S. du Plessis, D. J. D. du Preez, J. van Staden, C. L. Steyn, J. P. Swanepoel, C. A. P. van Tonder, D. J. Vermeulen, J. H. van der Westhuizen, S. J. van der Westhuizen, F. J. C. Wilson. Die diakens: A. van Aarde, G. P. Benade, C. H. Bezuidenhout, C. J. Bezuidenhout, C. P. C. Beszuidenhout, S. J. Botha, J. J. Coetzer, T. E. Coetzer, F. C. Els, J. J. L. Fourie, J. H. Grobler, J. J. P. Herbst, H. P. Holtshauzen, J. A. Holtshauzen, J. J. Kruger, E. P. Leiman, J. J. Marais, E. P. van der Merwe, D. J. H. Nortje, T. E. van Niekerk, A. S. du Plessis, A. S. Pretorius, M. C. Potgieter, G. A.

¹⁰³ Ibid., 16. 01. 1953.

¹⁰⁴ G 156 1/1/1 *Notule: Verrigtinge Gemeentevergadering*, 17. 01. 1953.

¹⁰⁵ G 156 1/1/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 13. 8. 1953.

¹⁰⁶ Ibid., 6. 5. 1954.

¹⁰⁷ G 156 1/1/1 *Notule: Verrigtinge Gementevergadering St. Helena*, 2. 10. 1954.

Rossouw, F. G. G. Richter, M. G. Schoeman, G. J. B. Steyn, W. W. Strydom, J. P. S. du Toit, L. J. Volschenk.¹⁰⁸

Die samestelling van ondergenoemde kerkraadslede in 1959 het afgesien van moeilike werksomstandighede in die meeste gevalle nogtans 'n bereidwilligheid getoon om op die kerkraad te dien: Ouderlinge F. N. Bellingan, A. G. Beeslaer, J. J. Coetzer, J. H. van Dyk, L. A. Huysen, S. W. Kruger, H. M. Moodie, St. P. Nice, D. A. Olivier, D. J. Opperman, A.S. du Plessis, D. J. Du Preez, C. L. Steyn, C. Venter, A. H. Venter, B. G. van der Westhuizen, F. J. C. Wilson, M. J. Wilmans, M. D. van der Merwe. Daarteenoor die diakens: J. D. H. Bronkhorst, J. A. Buckle, J. J. Coetzer, O. A. Coetzer, H. G. Botha, P. A. van Jaarsveld, T. C. Kleynhans, N. Kleynhans, J. C. Greyling, J. A. D. Lehman, E. P. Leiman, E. P. van der Merwe, L. D. Minnie, J. H. Mostert, J. P. Prinsloo, T. E. van Niekerk, F. C. W. Stickling, R. J. C. Storbeck, J. J. Snyman, L. P. Swanepoel, L. A. Visagie, G. S. van Rensburg.¹⁰⁹

Die verandering en omwenteling van kerkraadslede moet aan die uitbreiding in wyke en die ontstaan van nuwe wyke in die geografiese gebied van die gemeente toegeskryf word. Die fenomenale uitbreidingsmoontlikhede wat die gemeente ondervind het, is hoofsaaklik aan die lewenskragtigheid van 'n jong dinamiese mynbougebied toe te skryf. Derhalwe is daar in Oktober 1961 vir dié doel kerkraadslede vir die onderskeie wyke van Bedelia, Reitzpark, Naudeville, Dagbreek, Rheederspark en vir St. Helena gekies.¹¹⁰ In 'n gebied van groot ekonomiese omwenteling kan geen gemeente sonder die werkkrag en hulp van kerkraads- en gemeentelade groei en ontwikkel nie. Gevolglik was die wisseling van kerkraadslede in dié gebied moontlik minder konstant as in ander gemeentes.

Na alle oorweginge het die afstigting van Allanridge onafwendbaar geblyk.

5.8 AFSTIGTING VAN ALLANRIDGE

Namate wyke geografies 'n eie identiteit begin ontwikkel het, het die behoefte des te meer ontstaan aan 'n eie selfstandige gemeente. Derhalwe was dit ook die geval met Allanridge.

Na aanleiding van 'n kerkraadsvergadering op 12 Augustus 1955 het Allanridge se afstigting te berde gekom. By daardie geleentheid het die kerkraad eenparig besluit op afstigting van Allanridge en vir die finale uitklaring daarvan by die daaropvolgende gekombineerde kerkraadsvergadering.¹¹¹

Op 20 September 1955 is die finale reëlings vir die afstigting van die wyk Allanridge in die fynste besonderhede bespreek. Eweseer is by die vergadering melding gemaak van enkele uitnodigings aan ds. W.B. Jansen van die Nederduitse Gereformeerde Kerk vir die bywoning van die afstigtingsplegtigheid, wat op 28 September 1955 sou plaasvind. In

¹⁰⁸ *Almanak*, Jr. 50, 1956, p. 227.

¹⁰⁹ *Ibid.*, Jr. 53, 1953, p. 261 en p. 262.

¹¹⁰ G 156 1/2/1 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 20. 10.1961.

¹¹¹ G 191 1/2/1 *Ibid.*, *Allanridge*, 12. 8. 1955.

dieselfde verband is J. Theunissen genoem om namens die skole die voornemende gemeente toe te spreek. By dieselfde vergadering het die kerkraad besluit om Allanridge in vier wyke te verdeel en die grense is soos volg bepaal:

- Wyk 1: Buffaloweg, Gamtoosweg, Chulumnastraat, Komati en De Erf-waterwerke;
- Wyk 2: Chalumnastraat, Ifafa, Gamtoos en Caledonweg;
- Wyk 3: Komatistraat, Chulumna, Ifafa, Caledonweg en Jan Smuts;
- Wyk 4: Uitbreiding No. 3 van dorpsgebied, Allanridge.¹¹²

Die afstigting van Allanridge het op 28 September 1955 by die gekombineerde kerkraadsvergadering van krag geword.¹¹³ Die verteenwoordigers by die vergadering was onder andere: ds. J. H. Naude, Voorsitter van die Ringskommissie; ds. P. T. Jacobs, Skriba van die Ringskommissie; ouderling J. J. Rossouw van Bothaville; ouderling P. F. Smit van Heilbron; ouderling P. L. M. van Breda van St. Helena. Nadat die gebruikelike prosedure gevolg is, is die afstigting van Allanridge op 28 September 1955 goedgekeur. Die gebruik by die afstigtingsvergadering het gepaardgegaan met 'n erediens wat deur die Voorsitter van die Ringskommissie waargeneem is. Sy boodskap het gegaan oor: "Want om te lewe, is vir my Christus, en om te sterwe, is vir my wins" (Fil. 1:2).¹¹⁴ Nadat die bedankings afgehandel is, is kerkraadslede gekies.¹¹⁵

5. 8. 1 DIE REDES VIR AfstigTING

Die afstigting van Allanridge is hoofsaaklik aan die uitbreiding van die mynbouwyerheid in die Goudveld toe te skryf. Dit het meegebring dat woongebiede soos Allanridge ontstaan het, sodat die toename van die lidmate aldaar begin dink het aan 'n eie selfstandige gemeente. Vanuit 'n praktiese oogpunt het dit oënskynlik geblyk dat 'n eie gemeente die geestelike bearbeiding opsigself sou vergemaklik. Die kwessie van 'n eie identiteit in gemeentelike verband is 'n natuurlike verskynsel om tot 'n volwaardige gemeente te ontwikkel, veral namate die dorp met 'n eie infrastruktuur begin vorm aanneem het.

Daarbenewens het die wyke in die Goudveld begin uitbrei, sodat effektiewe bearbeiding en gereelde huisbesoek deur die leraar van St. Helena-gemeente bykans onmoontlik geword het. Allanridge het in 1955 kerkordelik gekwalifiseer vir afstigting om tot 'n volwaardige gemeente te ontwikkel. Dié tendens is ook deur wyke soos Odendaalsrus en Virginia gevolg wat vir afstigting gekwalifiseer het. Hierdeur het die nuwe gemeentes van die wykstatus ontslae geraak. Nietemin sou die gestigte gemeentes veral op finansiële gebied groeipyne deurmaak, voordat die stadium van algehele selfstandigheid bereik word.¹¹⁶

¹¹² Ibid., 20. 9. 1955.

¹¹³ Ibid., 28. 9. 1955; *Almanak*, Jr. 51, 1957, p. 225.

¹¹⁴ Ibid., 28. 9. 1955.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ C. H. du Plessis, *Onderhoud*, 19. 7. 2004; J. Klue, *Onderhoud*, 19. 7. 2004.

5. 8. 2 DIE VERKIESING VAN KERKRAADSLEDE

Ds. P. T. Jacobs het die bevestiging van die ondergenoemde verkose kerkraadslede van Allanridge-gemeente waargeneem: D. J. Vermeulen, P. J. Fourie, J. C. Krause is as ouderlinge wat verkies is en F. G. G. Richter, F. C. Coetzer, G. P. Benade as diakens.¹¹⁷

Op 11 Oktober 1955 is die kerkraadslede by die wyke van Allanridge as ouderlinge en diakens ingedeel, nl. In wyk 1: ouderling P. J. Fourie en diaken G. P. Benade; wyk 2: ouderling J. C. Krause en diakonale vakature; wyk 3: ouderling D. J. Vermeulen en diaken F. E. Coetzer; wyk 4: ouderling vakature en diaken vakature.¹¹⁸

Die kerkraad het op 4 Oktober 1956 besluit dat drie bykomende diakens vir die gemeente van Allanridge gekies word. Hulle is onder andere: A. Kroon, J. van Vuuren en G. P. Strydom.¹¹⁹

Die indeling van kerkraadslede in wyke soos dit op 3 Junie 1957 goedgekeur is, is die volgende: ouderling H. J. Otto in wyk 1 en 'n vakature vir diakenskap; oudl. D. J. Vermeulen en A. Kroon as diaken in wyk 3; oudl. P. J. Fourie en P. J. de Villiers as diaken in wyk 4; oudl. M. J. Mulder en T. E. Coetzer as diaken in wyk 5; oudl. G. P. Benade en 'n vakature vir diakenskap in wyk 6.¹²⁰

'n Verdere nominasie van diakens van 21 Maart 1958 het uit die volgende kandidate bestaan: P. J. de Villiers, T. J. H de Villiers, I. P. Strydom, W. P. G. Moore.¹²¹ Die nominasies is moontlik te wyte aan die groter wordende Goudveld, wat uiteraard 'n effek op gemeentelike verband gehad het.¹²²

Volgens die *Almanak* van 1957 word die volgende statistieke van die gemeente aangedui: sieletal van 174; 'n ledetal van 96; die aanneming van katkisanse 5; ten doop gebring 4; teenoor 4 van ander kerke oorgekom.¹²³

Om een of ander rede het die kerkraad op 7 April 1959 besluit dat die gemeente van Allanridge, eerder uit 5 wyke en nie uit 6 wyke moes bestaan nie. Derhalwe die grensbepaling van wyk 1 soos onder andere: Caledon en Blesbokstraat; wyk 2: Crocodile, Bushmanstraat, Gamtoos, Commando en Crocodile; wyk 3: Korannastraat, Buffalo, Gamtoos tot by Koranna; wyk 4: Korannastraat, Chalumna, Komati, Bushman, Caledon, Jan Smutsweg tot by Koranna; wyk 5: die hele uitbreiding 3 van Allanridge.¹²⁴

¹¹⁷ G 191 1/2/1 *Kerkraadsnotule Allanridge*, 28.10.1955.

¹¹⁸ *Ibid.*, 11. 10. 1955.

¹¹⁹ *Ibid.*, 4. 10. 1956.

¹²⁰ *Ibid.*, 3. 6. 1957.

¹²¹ *Ibid.*, 21. 3. 1958.

¹²² J. J. Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

¹²³ *Almanak*, Jr. 52, 1957, p. 225.

¹²⁴ G 191 1/2/1 *Kerkraadsnotule Allanridge*, 7. 4. 1959.

Ouderling P. J. Fourie het in 1960 as voorleser opgetree, terwyl die res van kerkraad as ouderlinge en diakens die kerkraad gevorm het soos: ouderlinge F. J. du Toit en H. J. Otto; die diakens: C. J. Swart, W. Moore, P. J. de Villiers, T. J. H. de Villiers, I. P. Strydom.¹²⁵

Dientengevolge die voortgaande werksaamhede van die gemeente het daar dikwels 'n wisseling van kerkraadslede plaasgevind, sodat die werk van die Here nie sou skade ly nie.¹²⁶

5.9 DIE AANGELEENTHEID VAN KERKEIENDOM

Die kerkraad was alreeds op 11 Oktober 1955 die mening toegedaan dat die aankoop van kerkgrond onontbeerlik is. Derhalwe het die kerkraad besluit om tot die aankoop van die kerkgrond oor te gaan. Die standplase waarop die kerkraad besluit het, was in uitbreiding 3 van die dorpsgebied geleë. Die nommers van die standplase was 1196, 1197 en 1198 waarin die kerkraad belang gestel het. Die idee was dat die Algemene Kerkkommissie al die betrokke standplase sou aankoop, indien dit vir minder as die helfte van die prys aangebied word.

Die gemeente van Allanridge sou dan die standplase ter geleger tyd by die Algemene Kerkkommissie aankoop. Volgens die kerkraad was die Algemene Kerkkommissie slegs in standplaas 1196 geïnteresseerd, indien die onderskeie standplase nie teen die helfte van die prys bekombaar is nie. Onder dié omstandighede was die kerkraad bereid om slegs standplase 1197 en 1198 aan te koop. Die gesamentlike koopprys van die standplase het op £2740 te staan gekom.¹²⁷

Op 22 November 1955 is vordering gemaak met die beoogde aankoop van kerkgrond, omdat die kerkraad besluit het om standplaas 1196 wat in uitbreiding drie van die dorpsgebied geleë is, aan te koop. Derhalwe sou die grond deur die gemeente aangekoop word.¹²⁸

Ouderling D. J. Vermeulen het by 'n kerkraadsvergadering van 26 Januarie 1956 die voorsitter om die mededeling insake die vordering oor die aankoop van die kerkgrond versoek. Die voorsitter het verduidelik dat daar nog nie ooreengekom is oor die prys en die bedrag waarvoor die gemeente verantwoordelik sou wees nie.¹²⁹

Daar is op 11 Junie 1956 besluit om onderhandelinge met die Dorpsraad te voer oor die moontlike aankoop van 1196 in die dorpsgebied Allanridge.¹³⁰

¹²⁵ *Almanak*, Jr. 54, 1960, p. 265.

¹²⁶ *Ibid.*, Jr. 55, 1961, p. 207.

¹²⁷ *Kerkraadsnotule Allanridge*, 4. 10. 1956.

¹²⁸ *Ibid.*, 22. 11. 1955.

¹²⁹ *Ibid.*, 26. 1. 1955.

¹³⁰ *Ibid.*, 11. 6. 1956.

Ouderling M. J. Mulder het op 17 Augustus 1956 die vergadering meegedeel dat die Dorpsraad vir die aankoop van die kerkgrond genader is, maar dat hy tot op datum nog geen antwoord ontvang het nie. Derhalwe is 'n voorstel gemaak om die prokureursfirma Hauptfleisch, De Bruine en Rossouw te nader, om onderhandelinge met die Dorpsraad vir die aankoop van die kerkgrond te voer. Die voorstel is algemeen deur die kerkraad aanvaar.¹³¹

Die aankoop van die beoogde kerkgrond het weer op 27 Junie 1957 by 'n kerkraadsvergadering ter sprake gekom. Die kerkraad het by die spesifieke vergadering voorgestel dat die voorsitter saam met die prokureur onderhandelinge met die Dorpsraad vir die spoedige beskikbaarstelling van die grond moet voer.¹³²

Desgelyks is 'n skrywe op 1 Augustus 1957 van die prokureursfirma Hauptfleisch en De Bruine, sowel as 'n afskrif van die Dorpsraad rakende die aankoop van die kerkgrond ontvang. Na aanleiding van dié skrywe het die kerkraad die skriba opdrag gegee, om 'n skrywe aan die Raad van Finansies rakende die aankoop van die betrokke standplaas te rig.¹³³

Na aanleiding van die verlore dokumentasie oor die aankoop van die kerkgrond wat gevind is, is daar op 7 April 1959 besluit om die bepaalde stuk grond so gou moontlik te koop. Ondanks die feit dat die grond nie sentraal geleë is vir die oprigting van die kerksaal nie, is die vervoer van lidmate as alternatief voorgehou.¹³⁴

Die kerkraad kon uiteindelik op 21 Maart 1960 verneem dat die kooppriewe vir standplase 1196 en 1197 voltooi is. Gevolglik het die kerkraad besluit om beide standplase te koop.¹³⁵

Die kerkraad het op 6 Junie 1960 die skriba versoek om *O.F.S. Land and Estate Company* oor 'n moontlike prysvermindering van die standplase te nader. Die kerkraad se rede vir die prysvermindering is gebaseer op die feit dat Allanridge se uitbreiding stagnant was.¹³⁶

Ondanks die voornemende aankoop van die kerkgrond het dit baie gou na die gemeente se afstigting geblyk, dat Allanridge alleenlik in kombinasie met ander gemeentes sy voortsetting vir uiteindelige selfstandigheid sou verseker.

Daar is op 24 April 1961 besluit om nie oorweging te gee vir die aankoop van 'n standplaas vir 'n pastorie nie, omdat die gemeente nie die erfbelasting kon bekostig nie. Intendeel, die kerkraad was van mening dat 'n klein kerkgebou of andersins 'n saal opgerig behoort te word, maar ongelukkig het die finansiële posisie van die gemeente dit

¹³¹ Ibid., 17. 8. 1956.

¹³² Ibid., 27. 6. 1957.

¹³³ Ibid., 1. 8. 1957.

¹³⁴ Ibid., 7. 4. 1959.

¹³⁵ Ibid., 21. 3. 1960.

¹³⁶ Ibid., 6. 6. 1960.

nie op daardie stadium toegelaat nie. Gevolglik het die voorsitter die aansuiwering van 'n boufonds as belangrike alternatief vir die generering van fondse vir kerkbou en aanverwante aangeleenthede voorgestel.¹³⁷

Die gemeente het in 1961 by die vergadering nog geen kerkgebou gehad nie, hoewel die kerksaal op 19 Februarie 1972 ingewy is. Ds. D. J. Smith het die verwelkoming en onthulling van die hoeksteen gedoen; die oopsluit van die deure deur mev. J. P. M. Smith; die inwydingsrede en voorbereidingsdiens is deur ds. Smith waargeneem; die groete en gelukwensing namens die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering, Ring van Bloemfontein deur di. G. C. van Staden en P. T. Jacobs; die bedankings namens die gemeente deur Oudl. A. B. Ferreira. Hierna is die verrigtinge met verversings beëindig.¹³⁸

5. 10 DIE KOMBINASIE VAN GEMEENTES

Op 11 Oktober 1955 het 'n kombinasie tussen die gemeentes Bothaville en Allanridge ter sprake gekom. Gevolglik sou die realisering van die kombinasie 'n leraar op 'n gesamentlike basis beroep.¹³⁹

Die moontlike kombinasie van Allanridge, Odendaalsrus en Bothaville is op 'n kerkraadsvergadering van 26 Januarie 1955 in beginsel goedgekeur. Hierna is die eredienstye vir die onderskeie gemeentes bepaal: Bothaville en Odendaalsrus sou drie eredienste per maand hê en Allanridge twee per maand. Tydens nagmaal sou in elke gemeente drie eredienste gehou word; dit wil sê, die voorbereidingsdiens op die voorafgaande Saterdagmiddag en twee eredienste op die Sondag. Die sakrament van die doop sou by een van die eredienste bedien word. Desgelyks het die betrokke kerkraad dit goedgekeur.¹⁴⁰

By 'n gekombineerde kerkraadsvergadering van 16 Maart 1956 is die kombinasie van Allanridge, Bothaville en Odendaalsrus aanvaar. Daarna is dit aan die Ringskommissie vir aanbeveling voorgelê. Die kombinasie sou vir drie jaar van krag wees, waarna die hernuwing van sodanige kombinasie van die omstandighede van die onderskeie gemeentes sou afhang. Die moontlikheid het bestaan dat die gemeentes na 'n jaar moontlik in staat sou wees om 'n eie leraar te beroep. 'n Besluit is ook by die vergadering deurgevoer dat die predikant in Odendaalsrus woonagtig sou wees. Die traktement van die predikant is op £1500 gestel wat tussen die drie gemeentes verdeel is, soos onder andere: Allanridge £400 per jaar of £33.6s.8d. per maand; Bothaville £500 per jaar of £41.13.4.d. per maand; Odendaalsrus £600 per jaar of £50 per maand. Vanweë die gebrek aan 'n eie pastorie sou van 'n gehuurde huis op 'n tydelike basis gebruik gemaak word.¹⁴¹

¹³⁷ Ibid., 24. 4. 1961.

¹³⁸ Argiefbewaarpark van Ned. Hervormde Kerk: *Inwydingsprogram van Kerksaal, Allanridge*, 20. 2. 1972.

¹³⁹ G 191 1/2/1 *Kerkraadsnotule Allanridge*, 11. 10. 1955.

¹⁴⁰ Ibid., 26. 1. 1956.

¹⁴¹ Ibid., 16. 3. 1956.

Die posisie van die gemeente het op 24 April 1961 onder die vergrootglas gekom en die kerkraad het besluit dat Allanridge 'n konsulent-gemeente moet bly. Die betrokke besluit is slegs van toepassing, terwyl St. Helena-gemeente oor 'n leraar beskik. Eweseer is die besluit onderhewig aan hersiening, sodra 'n kerkgebou of saal opgerig word.¹⁴²

Uiteraard is eredienstyd onveranderd gelaat, sodat die eredienste elke eerste en derde Sondag van die maand om 17:00 begin het.¹⁴³

5. 11 BEROEP VAN 'N LERAAR VIR DIE KOMBINASIE-GEMEENTES

Die gemeentelike verpligtinge in die tyd van ds. Jacobs was enorm. Die toenemende werklading selfs na die afstigting van Allanridge en Odendaalsrus het voortgeduur, omdat die betrokke gemeentes in daardie tyd nie 'n eie leraar gehad het nie. Derhalwe is eredienste en vergaderings deur hom in die onderskeie gemeentes behartig. Alle aanverwante aangeleenthede rakende die afgestigte gemeentes is deur hom gehanteer. Hiervolgens kon die situasie nie onbepaald voortduur nie. Gelukkig het die tyd aangebreek om 'n leraar vir die kombinasie-gemeentes te beroep.¹⁴⁴

Die gebruiklike prosedure is gedurende die kerkraadsvergadering op 23 Mei 1956 gevolg, om 'n predikant te beroep en die volgende kandidate is genomineer: di. Naude van Heilbron; (i.s.) Oberholzer van Boksburg; (i.s.) Engelbrecht van Delareyville. Die kerkraad het besluit om ds. Engelbrecht van Delareyville te beroep. Ds. Engelbrecht het nie die beroep aanvaar nie en gevolglik by 'n gekombineerde beroepsvergadering die volgende kandidate genomineer: di. P. W. A. Bierman; G .P. J. Grobler; J. P. B. Venter, J. J. Prinsloo, C. J. S. van Niekerk. Nadat die stemmery voltooi is, is ds. Bierman as leraar vir die kombinasie-gemeentes beroep.¹⁴⁵

Volgens die notule van 4 Oktober 1956 is dit duidelik dat ds. Bierman die beroep aangeneem het, omdat hy die kerkraad op voormelde datum vir die ontvangs en verwelkoming bedank het. Ds. Bierman het die hoop uitgespreek dat die werk van die Here in 'n gees van goeie samewerking mag geskied.¹⁴⁶ Daarna is ds. Jacobs van St. Helena-gemeente deur ds. Bierman bedank vir die werk wat hy in Allanridge gedoen het.¹⁴⁷ Dit in 'n tyd voor die koms van ds. Bierman toe die kombinasie-gemeentes alreeds van St. Helena-gemeente afgestig het, toe ds. Jacobs die onderskeie gemeentes met toewyding bedien het.¹⁴⁸

Die *Almanak* van 1958 dui ds. Bierman as predikant van die kombinasie-gemeentes aan, maar in die *Almanak* van 1959 is geen opgawe van Allanridge en Odendaalsrus

¹⁴² Ibid., 24. 4. 1961.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ *Ongeklassifiseerde kriptiese aantekeninge*: J. J. Coetzer, gedateer 6. 9. 2004.

¹⁴⁵ G 191 1/2/1 *Kerkraadsnotule Allanridge*, 23. 5. 1956; Du Plessis, *Onderhoud*, 19. 8. 2004; Klue, *Onderhoud*, 19. 8. 2004.

¹⁴⁶ G 191 1/2/1 *Kerkraadsnotule Allanridge*, 4. 10. 1956.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ J. J. Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

gemeentes ontvang nie.¹⁴⁹ Volgens die *Kerkraadsnotule van Allanridge*, 27 Februarie 1959 het ds. Bierman nog as predikant van die onderskeie gemeentes opgetree, hoewel daar nie by nadere ondersoek enige duidelikheid is, wanneer hy die kombinasie-gemeentes verlaat het nie. In die *Almanak* van 1960 word ds. Jacobs as die eerste konsulent en ds. P. J. J. Venter van Parys, die tweede konsulent van die Allanridge en Odendaalsrus aangedui.¹⁵⁰ Desondanks die werklading van ds. Jacobs het hy steeds voortgegaan om die kombinasie-gemeentes te bedien. In 1960 sowel as in 1961 het hy voortgegaan om die gemeentes in sy herderlike plig by te staan.¹⁵¹

Alhoewel ds. T. Botha vir ds. Bierman as leraar opgevolg het, is die datum nietemin daarvan onbekend.¹⁵² Ewewel is daar geen geskrewe bewysplaas of respondent wat enige aanduiding van die bepaalde gebeure kon gee nie.

5. 12 ALGEMENE SAKE EN AKTIWITEITE VAN DIE GEMEENTE

By wyse van gemeentelike basars en funksies is gepoog om fondse vir die nuwe gemeente in te win.¹⁵³

Die terugvoering op 26 Januarie 1956 van die basaar wat op 3 Desember 1955 gehou is, het 'n netto opbrengs van £149. 14s. 4d. in die sak gebring. Nietemin is dit as 'n wins beskou en die kerkraad was daarmee tevrede.¹⁵⁴

Nadat die kerkraad andermaal die kerkbasaar vir 28 April 1956 goedgekeur het, is die skriba versoek om 'n geskikte plek vir die hou van die basaar te vind.¹⁵⁵

Dit is met die oog op die generering van fondse dat op 7 April 1959 'n gedagtewisseling oor die afskaffing van kerkbasars en funksies by die vergadering te berde gekom het. Die kerkraad het eerder aangedring op 'n dag se salaris maandeliks as 'n bydrae aan die kerk, in stede daarvan om met basars en funksies voort te gaan. Die lidmate sou dus vir hulle samewerking in dié verband genader word. Na aanleiding hiervan is 'n klimaat geskep om in die vervolg in dié rigting te werk.¹⁵⁶

5. 12. 1 BYDRAES VAN LIDMATE

'n Beleid is op 11 Februarie 1957 geformuleer om dit aan die gemeentes te verduidelik. Die idee van die beleid was om 'n bydrae van 2, 5% of 6 pennies per £1 van die basiese loon per huisgesin op 'n maandelikse basis aan die kerk af te staan. Die gedagte was dat

¹⁴⁹ *Almanak*, Jr. 52, 1958, p. 210; *Ibid.*, Jr. 53, 1959, p. 262.

¹⁵⁰ *Ibid.*, jr. 54, 1960, pp. 264 - 265.

¹⁵¹ *Ibid.*, jr. 55, 1961, 206-207.

¹⁵² Du Plessis, *Onderhoud*, 19. 7. 2004; J. Klue, *Onderhoud*, 19. 7. 2004; J. J. Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

¹⁵³ *Ibid.*, Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

¹⁵⁴ *Kerkraadsnotule Allanridge*, 6. 1. 1956; *Ibid.*, 3. 12. 1956.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 26. 1. 1956.

¹⁵⁶ *Ibid.*, 7. 4. 1959.

die ouderlinge en diakens in die onderskeie wyke die beleid aan die lidmate sou verduidelik. Die besluit is algemeen aanvaar.¹⁵⁷

In 'n poging om die boufonds van die gemeente te verstewig is daar op 25 Julie 1958 besluit dat huisfunksies in die onderskeie wyke onder die leiding van die ouderlinge en diakens gehou word. Die doel daarvan was om fondse vir die bou van die kerk te genereer.

'n Voorlopige begroting is ook vir die wyke opgestel met die bedrag van: £5 per wyk per maand wat 'n somtotaal van £30 per maand sou beteken.¹⁵⁸

Die voorsitter het by 'n kerkraadsvergadering van 17 Junie 1959 verklaar dat alle ingevorderde fondse slegs vir die oprigting van die kerksaal aangewend behoort te word, omdat die gemeente ongeveer £800 tot 'n £1000 in die bank moet hê, voordat die Kerkkantoor die kerkgrond sou aankoop. Dit is duidelik dat die gemeente in daardie stadium nog nie oor kerkgrond beskik het nie. Die voorsitter het bygevoeg dat 'n kerksaal onontbeerlik is, omdat die gemeente daagliks groter word. Hy is ook van voorneme om die Ringskommissie vir sowat £200 te nader, sodat die geld van die hulpbehoewende fonds vir die vereffening van uitstaande rekeninge verhaal word. Die voorsitter het aangedring op die noodsaaklikheid van 'n volledige verslag rakende die inkomste en uitgawes van die gemeente, wat by elke kerkraadsvergadering voorgelê behoort te word.¹⁵⁹

Die Jeugvereniging was op sy beurt betrokke by fondsinsameling wat deur middel van 'n filmvertoning sou geskied. Volgens die kerkraadsvergadering van 7 April 1959 sou die datum daarvoor moontlik eers op die vergadering van 13 April 1959 finaal uitgeklaar word.¹⁶⁰

5. 12. 2 EREDIENSGERIEWE

Die eredienste is in skoolsale gehou en later het dit in die Gereformeerde Kerkgebou in Odendaalsrus plaasgevind, in die tyd toe Allanridge en Odendaalsrus nog as wyke van St. Helena-gemeente bekend was. Nadat Allanridge afgestig is, het die lidmate oor die algemeen geglo dat eredienste eerder binne die gemeente grense van die gemeente gehou behoort te word.

Die eredienste is noodgedwonge in skoolsale gehou en die kerkraad het op 13 April 1957 besluit dat 'n ene mnr. Wolmarans vir die gebruik van die kleuterskool in Allanridge genader word.¹⁶¹

¹⁵⁷ Ibid., 11. 2. 1957.

¹⁵⁸ Ibid., 25. 7. 1958.

¹⁵⁹ Ibid., 17. 6. 1959.

¹⁶⁰ Ibid., 7. 4. 1959

¹⁶¹ Ibid., 13. 4. 1957; Du Plessis, *Onderhoud*, 19. 8. 2004; Klue, *Onderhoud*, 19. 8. 2004; Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

Op 6 Mei 1957 het ouderling Mulder voorgestel dat 'n skrywe aan 'n nabyliggende klipmeulmaatskappy gerig word, wat tussen Odendaalsrus en Allanridge geleë is. Die doel van sodanige skrywe is om een van die monteergeboue van die maatskappy vir die gebruik van eredienste te bekom.¹⁶²

Volgens die *Kerkraadsnotule* van 3 Junie 1957 is eredienste ook in die N. G. Kerksaal gehou, sodat die skriba 'n skrywe moes rig vir die afkondiging van die betrokke datums en eredienstye daarvoor.¹⁶³

Op 27 Junie 1957 is gedagtes gevoer oor die moontlikheid om selfs eredienste in Odendaalsrus te hou, omdat daar beter geriewe as in Allanridge beskikbaar is. Gevolglik is 'n gemeentevergadering belê vir elke tweede Sondag in Augustus 1957, sodat die kerkraad op hoogte van die gemeentelede se sienswyse kon bly.¹⁶⁴

5. 12. 3 FONDSINSAMELING VIR NIE-GEMEENTELIKE DOELEINDES

Die doel van fondsinsameling het op 10 September 1957 ter sprake gekom. Daar is besluit om 'n kollektelys met die oog op fondsinsameling vir die oprigting van 'n Krugerstandbeeld in Krugersdorp. Die voorstel is gemaak en dit is algemeen aanvaar dat mev. (i.s.) Weilbach die kollektelys vir die insameling van sodanige fondse sou hanteer.

Die kerkraad het ook besluit dat 'n Kersfonds van belang is en dat die betrokke fondsinsameling deur middel van straatkollekte moet geskied. In dieselfde asem is van 'n algemene boufonds vir die vermelding daarvan aan die Algemene Kerkvergadering gemaak. Die doel van sodanige fonds is om afgestigte gemeentes finansiëel vir die oprigting van kerkgeboue en pastorieë te onderskraag. Die generering van sodanige fondse moet deur middel van jaarlikse heffings van gemeentes sowat vyf sjelings wees. Hierdie voorstel is by die kerkraadsvergadering van 10 September 1957 goedgekeur.¹⁶⁵

Die voormelde besluit rakende die algemene boufonds het weer op 21 Maart 1958 gedurende die kerkraadsvergadering ter sprake gekom. Die kerkraad het die beskrywingspunt as belangrik vir die eersvolgende Ringsvergadering beskou.¹⁶⁶ (Ongelukkig is die Ringsnotule nie verkrygbaar nie)

5. 12. 4 HUISBESOEK

Ds. Bierman wat in Odendaalsrus gesetel is en ook Allanridge bedien het, het op 27 Februarie 1959 die kerkraad meegedeel dat hy een week per maand vir huisbesoek aan Allanridge sou afstaan.

¹⁶² G 191 1/2/1 *Kerkraadsnotule Allanridge*, 6. 5. 1957.

¹⁶³ *Ibid.*, 3. 6. 1957.

¹⁶⁴ *Ibid.*, 27. 6. 1957.

¹⁶⁵ *Ibid.*, 10. 9. 1957.

¹⁶⁶ *Ibid.*, 21. 3. 1957.

Die voorsitter het ook die kerkraad daarop gewys om alle besprekings en besluite van die kerkraad as vertroulik te beskou, sodat dit nie die ore van die algemene publiek bereik nie. Die vergadering het hierna met gebed verdaag.¹⁶⁷

Die kwessie van huisbesoek deur die voorsitter is weer eens op 7 April 1959 beklemtoon. Die voorsitter het belowe om die gemeente van Allanridge meer te besoek en wel in samewerking met die ouderlinge en diakens van die onderskeie wyke. Eweseer moet die ouderlinge en diakens nuwe intrekkers in hul wyke besoek en besonderhede van lidmate aan die skriba besorg. Die voorsitter moet ook van siek lidmate sowel as van sekte bedrywighede by lidmate in kennis gestel word.¹⁶⁸

5. 12. 5 SONDAGSKOOL

Die voorsitter het op 7 Desember 1959 sy tevredenheid laat blyk met die Sondagskool en sy hoop uitgespreek dat in 1960 dit hopelik nog beter sal gaan. Dientengevolge is die Sondagskool personeel bedank vir die goeie werk wat gedurende die afgelope jaar gedoen is.¹⁶⁹

Op 17 Oktober 1961 het die voorsitter verduidelik dat bykomende hulp vir die Sondagskool nodig is, om veral na die jonger kinders om te sien. Die voorsitter het veral klem op lidmate gelê wat alreeds Sondagskool gehou het. Die idee was om hulle eers te vra. Indien hulle nie bereid is om enigsins by die Sondagskool betrokke te raak nie, is die alternatief om ander lidmate van die kerk te nader. Hiermee was die saak afgehandel.¹⁷⁰

Die interessante is dat die gemeente van Odendaalsrus 'n dag na Allanridge se stigting gestig is, dit wil sê, Odendaalsrus is op 29 September 1955 van St. Helena-gemeente afgestig.

5. 13 AFSTIGTING VAN ODENDAALSRUS

Die ontwikkelingsgang van die Goudveld het ook die kerke in Odendaalsrus geraak, sodat die Nederduitse Hervormde Kerk verplig was om met die heersende uitbreidingstendens van die Goudveld rekening te hou.¹⁷¹ Namate Odendaalsrus as 'n wyk van St. Helena-gemeente te groot geword het, het dit kerkordelik en volgens gebruikelike prosedures die status van 'n gemeente ontvang.¹⁷² Die Gemeente van Odendaalsrus het op 29 September 1955 van St. Helena afgestig, dit wil sê, 'n dag na die afstigting van Allanridge-gemeente.¹⁷³

¹⁶⁷ Ibid., 27. 2. 1959.

¹⁶⁸ Ibid., 7. 4. 1959.

¹⁶⁹ Ibid., 7. 2. 1959.

¹⁷⁰ Ibid., 17. 10. 1961.

¹⁷¹ J. J. Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ G 156 vol. no. 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 16. 9. 1955; *Almanak*, Jr. 51, 1957, p. 225.

5. 13. 1 DIE REDES VIR AFSTIGTING

Die toename van lidmate in die Goudveld het tot afstigting van gemeentes gelei. Die ontwikkeling en uitbreiding van die mynbousektor het seker die grootste impak op die gang van sake in die Goudveld gehad. Die wyke kon nie behoorlik deur die predikant bearbei of besoek word nie, sodat afstigting na 'n oplossing gelyk het. Derhalwe is die hoop gekoester dat elke afgestigte gemeente uiteindelik 'n eie predikant sou hê.

Die aantal lidmate van 'n wyk het kerkordelik bepaal of 'n wyk tot afstigting kon oorgaan. Benewens die lidmatetal het Odendaalsrus 'n natuurlike hunkering tot selfstandigheid gehad. 'n Eie gemeente identiteit in 'n bepaalde geografiese gebied, is ewewel 'n natuurlike verskynsel om 'n volwaardige en 'n selfstandige gemeente in alle opsigte te wees.

5. 13. 2 DIE KERKRAADSLEDE

Die eerste kerkraadslede van Odendaalsrus word eers in die *Almanak* van 1958 aangedui: as ouderlinge G. C. Knoetze, J. P. Jacobs, P. J. A. de Bruine, P. J. J. Gouws, G. C. Knoetze, I. W. Koekemoer; die diakens: J. J. Marais, G. A. P. van Rooyen, F. A. Spies, D. B. van Tonder, L. F. Claassen, P. W. Hurn, G. J. Campher, P. J. Botha.¹⁷⁴

Die kerkraad van 1961 is soos volg: ouderlinge G. C. Knoetzse, D. J. Koekemoer, I. W. Koekemoer, J. L. d. Croucamp. Diakens: J. J. Marais, D. B. J. J. van Tonder, L. F. C. Claassens, G. J. Campher.¹⁷⁵

5. 14 KOMBINASIE VAN GEMEENTES

'n Moontlike kombinasie tussen die gemeentes van Allanridge, Odendaalsrus en Bothaville het op 'n kerkraadsvergadering van 26 Januarie 1955 ter sprake gekom. Die kerkraad het die kombinasie tentatief goedgekeur, sodat 'n gekombineerde vergadering gesamentlik daarvoor kon besluit.¹⁷⁶ In opvolging van die voorafgaande kerkraadsvergadering het 'n gekombineerde vergadering van 16 Maart 1956 die kombinasie van Allanridge, Odendaalsrus en Bothaville goedgekeur. Insgelyks het die Ringskommissie die finale aanbeveling vir die goedkeuring rakende die gemeentes gemaak.¹⁷⁷ Die doel van die betrokke kombinasie moet teen die agtergrond van die finansiële posisie van die gemeentes begryp word. Die gemeentes sou gesamentlik 'n leraar beroep wat andersins nie finansiël haalbaar is nie en beslag kry as volwaardige funksionele gemeentes.

¹⁷⁴ *Almanak*, Jr. 52, 1958, p. 208.

¹⁷⁵ *Ibid.*, Jr. 55, 1961, p. 206.

¹⁷⁶ G 197 1/1/1 *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 26. 1. 1956.

¹⁷⁷ *Ibid.*, 16. 3. 1956.

5. 14. 1 BEROEP VAN DIE EERSTE LERAAR

Nadat al die formaliteite vir die aanwysing van 'n kandidaat afgehandel is, is ds. Bierman as kandidaat aangewys as leraar vir die kombinasie-gemeentes. Ds. Bierman het volgens die *Kerkraadsnotule van Allanridge* van 4 Oktober 1956 die beroep aangeneem.¹⁷⁸ Dit wil voorkom dat hy in die onderskeie gemeentes tot 1959 werksaam was.¹⁷⁹ Soos in die voorafgaande gedeelte oor Allanridge vermeld, het ds. Jacobs van St. Helena die bepaalde gemeentes weer vanaf 1960 bearbei.

5. 14. 2 BOUPLANNE VAN DIE KERK

Daar is op die vergadering van 3 Oktober 1960 besluit dat die bouplanne vir 'n kerksaal voorlopig bewaar word, sodat dit vir toekomstige boudoeleindes beskikbaar gestel mag word. Eweseer om die bouplanne aan Allanridge te besorg teen 'n billike prys indien die betrokke gemeente die oprigting van 'n kerksaal beoog.¹⁸⁰

5. 14. 3 EREDIENSGERIEWE

Die gemeente het hulle erediens in die kerkgebou van die Gereformeerde Kerk gehou, alhoewel hulle verskillende geriewe soos skoolsale en geskikte lokale gebruik het.¹⁸¹ Op 5 Desember 1960 is besluit dat 'n donasie van £25 aan die Gereformeerde Kerk van Odendaalsrus as blyk van waardering vir die gebruik van die kerkgebou gegee word.¹⁸²

5. 14. 4 KONSOLIDASIE VAN FONDSE

Benewens die hou van kerkbasaars vir die aansuiwering van fondse, het die gemeente besluit om ongeveer drie wyksfunksies vir die betrokke jaar te hou. 'n Voorstel is ook op 26 Januarie 1961 by die vergadering gemaak vir toestemming by die plaaslike rugbyklub om verversings beurtelings by wedstryde aan te bied.¹⁸³

Die pogings om fondse op velerlei wyse in te vorder was vir die jong gemeente van belang, omdat die verkryging van kerkeiendom in daardie tyd as duur beskou is.

5. 14. 5 EVANGELISASIE

Die aangeleentheid van evangelisasie in gemeentelike verband het op 26 April 1961 gedurende die kerkraadsvergadering te berde gekom. By die vergadering het dit duidelik geword dat die taak van evangelisasiewerk hoofsaaklik by die kerkraad berus. Derhalwe

¹⁷⁸ Ibid., 4. 10. 1956.

¹⁷⁹ Ibid., 27. 2. 1959.

¹⁸⁰ Ibid., 3.10. 1960; Du Plessis, *Onderhoud*, 19. 7. 2004.

¹⁸¹ Ibid., 5. 12. 1960.

¹⁸² Klue, *Onderhoud*, 19. 7. 2004; Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

¹⁸³ G 197 1/1/1 *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 26. 1. 1961.

behoort sodanige evangelisasiewerk eers met 'n bestekneming van die lidmate in die gemeente, voordat sodanige bearbeiding in die gemeente wenslik sou wees.¹⁸⁴

5. 14. 6 BALLETDANSE

Die kerkraad het op 25 September 1961 met genoeë van Rita-Rion se balletgroep se balletdanse vir 21 Augustus 1961 in die stadsaal van Odendaalsrus kennis geneem, waarvan die winste ten bate van die Nederduitse Hervormde Kerk sou wees. Eweseer die kanalisering van winste na die Kersfonds wat deur die verskaffing van verversings by die betrokke geleentheid behaal word.¹⁸⁵

5. 14. 7 STATISTIESE GEGEWENS

Die gemeente se statistieke kom in die *Almanak van 1957* vir die eerste maal voor. In dié betrokke Almanak is die sieletal 293 en die ledetal 135, terwyl daar 3 aannemings was.¹⁸⁶

Daarteenoor het in 1961 die sieletal op 236; die ledetal op 115; die geloofsbelydenis afgelê 6; die dopelinge op 10; diegene wat met attestate oorgekom het 23; asook lidmate wat vertrek het met attestate 8; lidmate wat van ander kerke oorgekom het 2.¹⁸⁷ Die geringe afname van die lidmatetal is moontlik te wyte aan verhuisings of andersins verplasings. In daardie stadium was die mynbounywerheid nog in die kinderskoene van ontwikkeling, terwyl daar nog baie jare van uitbreiding op nywerheidsgebied gewink het.

5. 14. 8 DANKBETUIGING

Die voorsitter het die kerkraad bedank vir die getroue diens die afgelope jaar en aangevoer dat die gemeente van Odendaalsrus hul taak met ywer verrig het. Ten slotte het die voorsitter die kerkraad en hulle gesinne 'n geseënde Kersfees en 'n voorspoedige Nuwejaar toegewens.¹⁸⁸

In 1961 het die gemeente nog nie oor 'n kerkgebou of saal beskik nie. Ewewel is die kerksaal in 1971 voltooi, terwyl dit op 21 Mei 1971 ingewy is, dit wil sê, na ongeveer 16 jaar van afstigting. Derhalwe is die verkryging van 'n kerksaal 'n mylpaal, omdat die gemeente nooit heeltemal selfstandig was nie.

Benewens die afstigting van Allanridge en Odendaalsrus het Virginia ook in 1955 van die Gemeente St. Helena afgestig. Die betrokke gemeentes het in daardie tyd nog deel van die Ring van Heilbron gevorm.¹⁸⁹

¹⁸⁴ Ibid., 26. 4. 1961.

¹⁸⁵ Ibid., 25. 9. 1961.

¹⁸⁶ *Almanak*, Jr. 51, 1957, p. 225.

¹⁸⁷ Ibid., Jr. 55, 1961, 206.

¹⁸⁸ G 197 1/1/1 *Kerkraadsnotule Odendaalsrus*, 25. 9. 1961.

¹⁸⁹ G 202 9/3/1 Nederduitse Hervormde Kerk, Virginia: *Feesblad*. In *Die stigting van die gemeente Virginia tot Februarie 1956*, p. 8.

5. 15 DIE STIGTING VAN VIRGINIA GEMEENTE

Die gemeente is op 30 September 1955 onder die leiding van ds. J. H. Naude, die Voorsitter van die Ring van Heilbron gestig. Ds. Naude het by die geleentheid oor Matt. 5:14 gepreek: “Julle is die lig van die wêreld.” Daarna het die eerste gemeentevergadering plaasgevind waartydens die kerkraadslede verkies is: J. C. W. Francis, J. C. Coetzee, S. J. van der Westhuizen, J. J. du Randt en J. M. Piek as ouderlinge; M. G. Schoeman, J. K.C. Bezuidenhout, S. J. Botha, D. J. H. Nortje, J. J. L. Fourie, G. Rossouw, G. P. C. Bezuidenhout en J. A. Holtzhauzen as diakens.¹⁹⁰

Derhalwe is die grense van die gemeente ook vasgestel: “Die plaas Napier tussen Virginia en Hennenman, daarvandaan na Winburg, na Theunissen, na Blauwdrift, van Blauwdrift tot by die Wesselbronnepad, daarvandaan die Welkom-Harmonie teerpad en terug tot by die plaas Napier.”¹⁹¹

By die eerste kerkraadsvergadering van 12 Oktober 1955 toon die kerkraad belangstelling in standplaas 4628, sodat dit onder die aandag van die Algemene Kommissie vir die moontlike aankoop daarvan gebring is.¹⁹² Hierdeur is die verwagting van die kerkraad dat die Kerk die standplaas moet aankoop, sodat die gemeente dit later kon terugkoop.

5. 15. 1 DIE REDES VIR AFTIGTING

Die goudmyne was teen die middel van die vyftigerjare goed op dreef met die produksie van ekonomies-ontginbare goud, sodat die goudmyne aan talle mense werkgeleentheid gebied het. Hierdeur het mense na die Goudveld gestroom en gevolglik het die toename van lidmate ‘n effek op die onderskeie kerke gehad.

Die buitewyke van St. Helena-gemeente wat onder andere ook Virginia, Merriespruit en Harmonie ingesluit het, het algaande hulle eie sake soos finansies gehanteer. Daar is aan ouderling J. C. W. Francis, die skriba, verslag oor die inkomste van Maart 1955 rakende die betrokke maand se inkomste gegee. Die wyke het £20. 2.s 6d weens offergawes en £182. 3s. 3d. vir die hou van ‘n basaar ontvang.

In Mei 1955 het die kerkraadslede van die wyke Virginia, Merriespruit en Harmonie laat blyk dat een erediens per maand nie genoeg is nie en gevolglik is ‘n tweede erediens vir die derde Sondag van die maand om 4:30 gereël. Desondanks het die behoefte aan ‘n eie gemeente na vore gekom, sodat die onderskeie wyke in daardie rigting begin werk het.

Die kerkraad van die drie wyke het op 13 Julie 1955 besluit om aandag aan ‘n standplaas vir die oprigting van ‘n kerk na afstigting te gee. In daardie stadium is ook aandag aan die moontlikheid van ‘n kombinasie met Odendaalsrus en Hennenman na afstigting gegee.

¹⁹⁰ Ibid; G 156 1/1/2 *Kerkraadsnotule St. Helena*, 16. 9. 1955.

¹⁹¹ Ibid., p. 8.

¹⁹² G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 12. 10. 1955.

Hiervolgens het die onderskeie wyke in die rigting van afstigting gewerk wat op 30 September 1955 gerealiseer het.¹⁹³

5. 15. 2 BOUKOMMISSIE

Die kerkraad het ook op 12 Oktober 1955 by die vergadering 'n boukommissie saamgestel om die moontlikheid vir die bou van 'n pastorie te ondersoek. Die boukommissie het uit die voorsitter, ouderling Piek en diaken Fourie bestaan. Die vergadering het van die kommissie verwag om by die volgende vergadering verslag oor hulle bevinding te lewer.¹⁹⁴

Op 16 November 1955 is besluit dat die bespreking oor die moontlike oprigting van 'n pastorie tot Januarie 1956 uitgestel word. 'n Voorstel is gemaak vir die opstel van bouplanne en 'n sekere A. Wessels is vir die moontlike bou van die pastorie vermeld.¹⁹⁵

Intussen is die pastorie in November 1956 voltooi¹⁹⁶ en het die boukommissies aandag aan die moontlike aankoop van kerkgrond en die uiteindelijke oprigting van 'n aanbiddingsplek begin gee.

Die boukommissie het op 28 Mei 1960 by 'n gemeentevergadering verslag oor die aanvanklike bou van die kerksaal gedoen. Die voorsitter het sy hoop uitgespreek dat die kerksaal nog in dieselfde jaar voltooi sou wees. Sy rede daarvoor moet aan die noodsaaklikheid vir 'n eie aanbiddingsplek toegeskryf word. Hy het ook die lidmate by die vergadering versoek om vir die saak hard te werk.¹⁹⁷

Die boukommissie onder wie se leiding die kerksaal in 1960 voltooi is, was ouderlinge A. D. van Gent, J. C. W. Francis en W. J. C. Behrens met inbegrip van die volgende broeders en susters: P. Smith, S. J. du Toit en susters (i.s.) Diedericks, (i.s.) Behrens en (i.s.) Van Gent.¹⁹⁸

5. 15. 3 IN KOMBINASIE

By die vergadering van 12 Oktober 1955 het die kerkraad besluit om Kroonstad en Hennenman vir 'n moontlike kombinasie te nader, terwyl in dieselfde asem die noodsaaklikheid vir die bou van 'n pastorie beklemtoon is.¹⁹⁹

¹⁹³ G 202 9/3/1 Anon., *Die stigting van die gemeente Virginia tot Februarie 1956*.

In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 - 1985, pp. 8 - 9.

¹⁹⁴ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 12. 10. 1955.

¹⁹⁵ Ibid., 16. 11. 1955.

¹⁹⁶ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 - 1985, p. 9.

¹⁹⁷ G 202 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering Virginia*, 28. 5. 1960.

¹⁹⁸ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 – 1985, p. 11.

¹⁹⁹ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 12. 10. 1955.

Die feit dat Kroonstad nie in 'n kombinasie met Virginia en Hennenman belang gestel het nie, is 'n voorstel toe by die betrokke vergadering van 16 November 1955 gemaak dat Virginia en Hennenman kombineer en gesamentlik 'n leraar beroep. Die kerkraad was daarmee eenparig en die aangeleentheid is verwys na die gemeentevergadering, wat op die derde Sondag van die betrokke maand vir goedkeuring en afhandeling voorgelê is.²⁰⁰

Op 28 November 1955 is daar by 'n gekombineerde kerkraadsvergadering op 'n kombinasie tussen Virginia en Hennenman besluit, wat vir drie jaar van krag sou wees.

Die voorsitter het op 2 Maart 1958 bekend gemaak dat die kombinasie tussen Virginia en Hennenman na Bothaville uitgebrei word. Dit is moontlik aan die swak finansiële posisie van die gemeente toe te skryf. In effek het dit beteken dat Virginia en Hennenman opsigself 'n erediens aan Bothaville moes afstaan.²⁰¹

5. 16 DIE BEROEP VAN EERSTE LERAAR

Die kerkraadsvergadering het op 28 November 1955 die moontlikheid oorweeg om 'n proponent te beroep wat beroepbaar is. Desondanks het die kerkraad besluit om nie in daardie stadium met die beroep voort te gaan nie.²⁰²

Prop. C. J. Viljoen is by die daaropvolgende gekombineerde kerkraadsvergadering van 7 Desember 1955 teen 'n traktement van £600 met lewenskoste van £234 en reiskoste van £300, dit wil sê, 'n totaal van £1134 per jaar beroep.²⁰³ Hiervolgens het die vergadering besluit dat Virginia drie kwart en Hennenman een kwart van prop. Viljoen se vervoerkoste moet betaal.²⁰⁴

Ds. Viljoen is op 4 Februarie 1956 as die eerste leraar van Virginia georden. Uiteraard was die koms van ds. Viljoen vir die gemeente sowel as vir ds. Jacobs as enigste leraar in die Goudveld van die Ned. Hervormde Kerk 'n groot verligting. Ds. Viljoen was in daardie stadium ongetroud en hy het voorlopig by ouderling Coetzee en sy gesin ingewoon. Sy verblyf aldaar het sowat 'n jaar geduur, omdat die pastorie in November 1956 voltooi is.²⁰⁵

Die gemeente neem op 28 Augustus 1959 van ds. Viljoen afskeid wat 'n beroep na Randpoort aangeneem het. Hy het pionierswerk in 'n wyd uitgestrekte gebied gedoen en diep spore getrap waar hy met sy gemeentelike arbeid betrokke was. "As konsulent moes

²⁰⁰ Ibid., 16. 11. 1955.

²⁰¹ Ibid., 2. 3. 1958; G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. Feesblad, van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 – 1985, p. 10.

²⁰² G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 28. 11. 1955.

²⁰³ G 202 1/1/1 Anon., *Die stigting van die gemeente Virginia tot Februarie 1956*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 - 1985, pp. 8 – 9.

²⁰⁴ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 7. 12. 1955.

²⁰⁵ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 tot Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 - 1985, p. 9.

hy soms selfs eredienste lei in Dordrecht en Queenstown, wat 550 km. vanaf Virginia geleë is.”²⁰⁶

Nadat ds. Viljoen die gemeente verlaat het, het ds. Jacobs as konsulent van die gemeente opgetree. Die gemeente het in daardie stadium van sy dienste as die enigste oorblywende leraar van die Hervormde Kerk in die Goudveld gebruik gemaak.²⁰⁷

Ds. W. J. Kemp is op 14 Januarie 1961 as tweede leraar van die gemeente Virginia in kombinasie met Hennenman en Bothaville bevestig. Die vroeë sestigerjare is in die Hervormde Kerk deur gebeure rondom prof. A. S. Geysers gekenmerk. Derhalwe het sodanige gebeure ook ‘n impak op die gemeente gehad, wat daartoe aanleiding gegee het dat die kerkraad op 12 Julie 1961 ‘n skrywe aan die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering gerig het, waarin hulle oor prof. Geysers se optrede by politieke vergaderings beswaar aangeteken het.²⁰⁸

Derhalwe is ds. Kemp se bediening die eerste jaar in die gemeente gekenmerk deur toewyding en stiptelike uitvoering van die Algemene Kerkvergadering se besluite. Eweseer gee hy beslag aan die gemeente deurdat die Jeugvereniging en die N. H. S. V. gereeld verslag aan die kerkraad moet doen. Daarby is die kollekte op die Sondag waarop hervorming gedenk word vir Bybelverspreiding aangewend, asook ‘n verduideliking aan die kerkraad dat die nagmaalsbeker nie geseën mag word nie. Ds. Kemp het selfs uit die staanspoor vir die daarstelling van ‘n eie maandblad onder die titel van “Herder en Kudde” vir gemeentelike inskerping gepoog.

Hy het hom ook streng by die Kerkwet en die besluite van die Algemene Kerkvergadering gehou. Derhalwe is die tug streng toegepas veral ter bestryding van die sektewese. Sy onafwendbare standpuntinneming word onderstreep deurdat hy en ouderling Francis oor die tydsduur van die kerkisasie verskil het, sodat die lede van die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering die geskil moes besleg.²⁰⁹

Ds. Kemp het in 1967 die beroep na Coligny aangeneem en gevolglik het die gemeente weer eens onder die sorg van ds. Jacobs as konsulent van die gemeente gekom.²¹⁰

Die Ringsvergadering het opdrag gegee dat die gemeente nie ‘n leraar mag beroep, terwyl die kommissie die kombinasies van gemeentes vir ‘n gesonder en meer effektiewe bearbeiding in die Goudveld probeer vasstel nie.²¹¹

Op 28 September 1967 is ds. Jacobs in kombinasie met die gemeente na Welkom beroep. Die kombinasie-ooreenkoms het slegs voorsiening vir eredienste in Virginia gemaak en ouderling J. C. Coetzee was nie daarmee teverede nie. Na aanleiding van die gemeente se

²⁰⁶ Ibid., p. 10.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Ibid., p. 11.

²⁰⁹ Ibid., p. 11.

²¹⁰ Ibid., p. 12.

²¹¹ Ibid.

finansiële posisie kon die kerkraad nie 'n beter besoldiging aan ds. Jacobs vir die groter omvang van gemeentelike arbeid aanbied nie. Desnoods het ds. Jacobs 'n jaar later op versoek van die kerkraad ingewillig om gedurende sy verlof by lidmate van enkele huisgesinne huisbesoek te doen, 'n bewys van sy gesindheid en toegeneetheid waarmee hy sy roeping in die Goudveld vervul het. In die tyd het die gemeente daarin geslaag om heelwat van die kerkskuld af te betaal, maar in die proses het die geestelike versorging van die gemeente agteruit gegaan. Ouderling A. D. van Gent het op 10 November 1969 na 'n breedvoerige diskussie 'n voorstel gemaak dat 'n leraar vir die gemeente beroep word. Derhalwe is op 'n buitengewone kerkraadsvergadering op 25 November 1969 prop. L. J. Steyn na die gemeente beroep.

Op 8 Februarie 1970 is van ds. Jacobs na 'n verblyf van 18 jaar in die Goudveld afskeid geneem.²¹² Hy is onteenseglik bekend as 'n pioniersleraar wie se bediening die waarmerk van heelwat nuwe gemeentes is, wat in die Goudveld onder sy leiding tot stand gekom het. Eweseer is hy in die annale van die geskiedenis van sy kerk se rol in die Goudveld, as 'n toegewyde en hardwerkende dienskneg van die Here onuitwisbaar opgeteken.²¹³

5. 16. 1. FINANSIËLE KOMITEE EN ENKELE ADMINISTRATIEWE AMPTE

Op 5 Februarie 1956 is 'n finansiële komitee gestig wat uit komiteede soos: ouderlinge Francis, Piek en Du Randt en diaken Fourie bestaan het. Desgelyks is ouderling Coetsee as skriba van registrasie verkies om die lidmaatregister op datum te bring. Ewewel is ds. Viljoen as die Superintendent van die Sondagskool aanvaar.²¹⁴

Die vergadering van 5 Februarie 1956 is die eerste vergadering wat deur ds. Viljoen in die gemeente waargeneem is. Hy het gepoog om die administrasie van die gemeente meer vaartbelyn te maak.²¹⁵

Op 8 Mei 1957 is verslag oor die gemeente se finansiële posisie gedoen: bedrae vir 2 maande is op £109 gestel; bydrae van Hennenman £62. 10s. Die totaal is op £171. 10s. 0d. Hierteenoor het die uitgawes op £125. 19s. 6d. te staan gekom.

Diaken Behrens het die kerkraad meegedeel dat hy nie bydraes kon invorder nie, omdat hy vir die lidmate in die wyk te jonk is en versoek 'n ouderling om saam met hom deur die wyk te gaan. Die voorsitter het onderneem om saam met hom deur die wyk te gaan, ten einde die probleem die hoof te bied.²¹⁶

Die finansiële verslag van 9 Oktober 1957 is behandel en soos volg uiteengesit: Augustus 'n bankoortrekking van £16-0s-0d en 'n balans van £10-0-0. Inkomste vir die betrokke maand: £171-0s-0d en uitgawes: £161-0s-0d; September se inkomste £102-0s-0d en uitgawes: £100 – 'n balans van £2-0s-0d. Na aanleiding van 'n voorstel is 'n kollektant as

²¹² Ibid.

²¹³ Coetzer, *Onderhoud*, 25. 8. 2004.

²¹⁴ Ibid., p. 10; G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 8. 2. 1956.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 8. 5. 1957.

alternatief voorgedou, waar dit nie vir die ouderling van die wyk moontlik is om bydraes in te vorder nie.²¹⁷ Hiervolgens is by sommige wyke nie maandeliks bydraes gekollekteer nie.

Die Sekretaris van die Finansiële Kommissie het op 13 November 1957 'n verslag aan die kerkraad voorgelê waarin die gemeente se inkomste en uitgawes vir einde Oktober uiteengesit is. Die inkomste het op £128 en die uitgawes £110-17s-0d te staan gekom, dit wil sê, 'n balans van plus minus £17-0s-0d is in die bank. Ouderling Francis het om 'n verduideliking oor die uitgawes van die gemeente gevra waarop die voorsitter bevredigend geantwoord het.²¹⁸

Die kerkraad het op 12 April 1959 aan die gemeentevergadering die koevertstelsel verduidelik, sodat die lidmate die geleentheid gegun word om 'n bedrag van 10 sjielings per week as 'n bydrae in die koevert te mag plaas. Dit sou die gemeente in staat stel om teen die middel van 1960 met die oprigting van 'n eie kerkgebou te begin.²¹⁹

Ouderling Behrens het op 18 Maart 1960 die beraamde koste vir die oprigting van 'n kerksaal met 'n sitplekkapasiteit van ongeveer 230 verstrek. Die koste vir die oprigting van sodanige saal sou 'n bedrag van ongeveer £4733 beloop. Die gegewens is gebaseer op inligting waarvoor ouderling Behrens beskik het. Die voorsitter het verduidelik dat sodanige oprigting van 'n saal slegs moontlik is as die gemeente 'n inkomste van ten minste £200 per maand ontvang.²²⁰

5. 16. 2 EREDIENSGERIEWE

Die beginjare het baie van die leraar en kerkraad geveg, omdat momentum vir die ontwikkeling van die gemeente in 'n groeiende gemeenskap onontbeerlik was. Die gemeente is letterlik van die grond opgebou en het oor geen fasiliteite soos kerkeiendom beskik nie. Netemin het die N. G. Kerk vir bykans vier jaar twee kerksale vir erediensdoeleindes tot beskikking van die gemeente gestel. Die een kerksaal is langs die N. G. Moedergemeente in Virginia, terwyl die ander kerksaal langs die nuwe N. G. Kerk in Harmonie geleë is. Die gemeente was innig dankbaar vir die gebruik daarvan.²²¹

Op 18 Maart 1960 is 'n gemeentevergadering gehou met die doel om die moontlikheid vir die oprigting van 'n kerksaal te bespreek. Die voorsitter het aan die vergadering verduidelik dat sodanige besluit berus by die gemeente en dat beide die kerkraad en gemeente die verantwoordelikheid daarvoor sou dra.²²²

²¹⁷ Ibid., 9. 10. 1957.

²¹⁸ Ibid., 13. 10. 1957.

²¹⁹ G 202 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering Virginia.*, 12. 4. 1959.

²²⁰ Ibid., 18. 3. 1960.

²²¹ G 202 9/3/1 Anon., *Die Die beginjare van die gemeente Virginia, 1955 – 1975.* In *Die Kandelaar.* Gemeentebld van die Nederduitse Hervormde Gemeente Virginia, 1955 – 1975, pp. 11 – 12.

²²² G 202 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering Virginia,* 18. 3. 1960.

Daar is by bovermelde vergadering besluit dat daar onverwyld met die oprigting van 'n kerksaal voortgegaan word.²²³

Die gemeente het in September 1960 met groot blydskap die kerksaal in gebruik geneem. Eweseer is dank aan die gemeente Ottosdal betuig vir die preekstoel, die doopvont en klok van die ou kerkgebou wat die gemeente aan Virginia geskenk het. Desgelyks is ook 'n kanselbybel deur die gesin Greyvenstein aan die gemeente geskenk. Op sy beurt het ouderling P. Bester die ouderlingskateder gegee.²²⁴

5. 16. 3 KERKGROND

By 'n kerkraadsvergadering iewers in September 1956 het die voorsitter aan die kerkraad meegedeel dat hy weer met die dorpsbestuur oor die verkryging van kerkgrond in aanrakings was, maar dat geen sodanige grond beskikbaar is nie.²²⁵ Daar is verskeie onderhandelings gevoer oor die grond, maar daar is geen resultate verkry nie. Hiervolgens wil dit voorkom dat die gemeente van die dorpsbestuur en provinsiale owerheid geen samewerking kry nie. Die finansiële posisie van die gemeente is ook nie heeltemal op gesonde grondslag nie.²²⁶

Die moontlikheid vir die verkryging van grond in Harmonie is by die vergadering vermeld, alhoewel die bekikbaarheid van sodanige grond vanweë Virginia se sentrale ligging van groter belang geag is. Intendeel het die voorsitter geglo dat die Algemene Kommissie die aankoop van grond as 'n toekomstige belegging beskou, sodat die moontlike aankoop van die grond in Harmonie ernstig oorweeg behoort te word. Die kerkraad het eenparig besluit dat die grond om verskeie redes gekoop word.²²⁷ Uiteraard is Harmonie, Saaiplaas en Merriespruit wyke van Virginia Gemeente, sodat daar ook met toekomstige gemeentelike ontwikkeling rekening gehou behoort te word.

Die kerkraad het op 20 Februarie 1957 by 'n spesiale kerkraadsvergadering die mededeling oor die moontlikheid van standplaas 1036 vir kerkbou doeleindes behandel. Volgens ouderling Francis is alreeds in Maart 1953 aansoek om 'n standplaas gedoen. In daardie stadium was standplase vir die bou van kerke beskikbaar en gevolglik kon hulle nie met 'n standplaas tevrede wees wat nie hulle goedkeuring wegdra nie. Die voorsitter was van mening dat die saak eers met die Provinsiale Administrateur uitgeklaar word, voordat die kerkraad enige besluit rakende die aangeleentheid neem. Gevolglik het die kerkraad besluit dat 'n afspraak met die Provinsiale Administrateur gereël word.²²⁸

²²³ Ibid.

²²⁴ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederlandse Hervormde Kerk Virginia, 1955 - 1985, p. 11.

²²⁵ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, ?. 9. 1956.

²²⁶ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederlandse Hervormde Kerk Virginia, p. 9.

²²⁷ Ibid.

²²⁸ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 20. 2. 1957.

Die moontlike aankoop van kerkgrond het weer op 13 November 1957 ter sprake gekom. Ouderling Francis verduidelik dat standplase 1498, 1497 en 1496 vir die bou van 'n kerk bekombaar is. Daar is ook ondersoek na die ligging van die standplase ingestel waaroor tevredenheid uitgespreek is. Ewewel het die kerkraad besluit om die standplase aan te koop sowel as om die grond in Harmonie te probeer bekom.²²⁹

By 'n spesiale vergadering van 25 November 1957 deel ds. Viljoen die kerkraad mee dat 'n ene Matt Wessels, 'n lidmaat van die N. G. Kerk, twee erwe aan die gemeente skenk. Die kerk moet egter die oordragkoste betaal en ook die nodige reëlings vir die herproklamasie tot kerkgrond tref. Die provinsiale owerheid het eers in Augustus 1958 die erwe as kerkgrond geproklameer nadat mnr. Wessels 'n derde erf aan die gemeente gemeente geskenk het.²³⁰

Op 2 Maart 1958 het die voorsitter aan die kerkraad verduidelik dat hulle baie aan mnr. Wessels verskuldig is oor die erwe wat hy aan die gemeente vir die oprigting van 'n kerkgebou gegee het. Na aanleiding van 'n voorstel is dit duidelik dat standplaas 705 nie geskik is vir die bou van 'n kerk nie, omdat die bestaande geboue op die betrokke standplaas meer bars as die grond wat mnr. Wessels aan die gemeente geskenk het. Gevolglik het diakens A. M. Diedericks en P. Goss voorgestel dat van standplaas 705 afgesien word, sodat eerder aandag aan die standplase van mnr. Wessels vir die bou van 'n kerk gegee word. Die voorstel is algemeen aanvaar.²³¹

Die voorsitter het verder aangevoer dat die aangeleentheid rakende kerkgrond in Uitbreiding Vyf onder die Algemene Kommissie se aandag behoort gebring te word. Die moontlikheid het bestaan dat die Algemene Kommissie die grond vir die gemeente sou aankoop.²³²

Ds. Viljoen het op 16 Mei 1959 die vergadering meegedeel dat die grond intussen op die naam van die gemeente geregistreer is, wat mnr. Wessels aan die gemeente besorg het.²³³

5. 16. 4. VERKIESING VAN KERKRAADSLEDE

Volgens die opgawe van die *Almanak van 1957* is die gemeente se kerkraadslede die volgende: ouderlinge W. J. C. Behrens, P. N. H. Bester, J. C. Coetzee, C. J. Matthyser, J. M. Piek, J. H. Snyder, P. A. Swanepoel; die diakens S. J. Botha, G. P. C. Bezuidenhout, D. J. du Preez, S. J. du Toit, J. J. L. Fourie, J. D. Heyns, C. W. H. Pistorius, B. J. N. Roos, J. M. Rossouw, J. M. van der Westhuysen.²³⁴ Op 12 November 1956 is 'n voorstel

²²⁹ Ibid., 13. 10. 1957.

²³⁰ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 - 1985, p. 10; G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 25. 11. 1957.

²³¹ G 202 1/1/1 *Notule: Gemeentevergadering Virginia*, 2. 3. 1958.

²³² Ibid.

²³³ Ibid., 16. 5. 1959.

²³⁴ *Almanak*, Jr. 51, 1957, pp.225 – 226.

gemaak om meer kerkraadslede te kies ten einde die omvang van die wyke ‘n kleiner formaat te gee.²³⁵

Na gelang van omstandighede het Theunissen ‘n wyk van Virginia in Oktober 1957 geword, sodat die gemeente ook na sentraal Vrystaat uitgebrei het.²³⁶

Volgens die *Almanak van 1958* het die kerkraad van Virginia enkele veranderinge ondergaan, soos die ouderlinge: A Bouwer, P. N. H. Bester, W. J. C. Behrens, J. C. Coetzee, J. C. W. Francis, J. J. L. Fourie, J. D. Heyns, J. J. Roodt, P. Schenk; die diakens: W. de Beer, M. J. Behrens, J. D. Kleinhans, W. Kok, G. Oosthuizen, G. M. Rossouw, B. J. N. Roos, D. J. van Staden.²³⁷ Selfs die verandering van kerkraadslede is ‘n bewys dat ‘n gemeente nooit staties is nie, omdat niks so permanent soos verandering is nie.

Uiteraard is dit oor die algemeen die gewone gang van sake vir die voortgang van ‘n gemeente, om na gelang van omstandighede en tydsverloop kerkraadslede te kies. Hiervolgens is die *Almanak van 1959* se opgaaf rakende die gemeente se kerkraad ‘n bewys. Die kerkraad wat vir 1959 aangedui word, is: ouderlinge J. C. Coetzee, J. D. Heyns, A. P. J. Bouwer, D. de Vries, C. J. Coertzer, R. P. Schenk; diakens N. A. van Wyk, H. J. Beker, A. M. Diedericks, P. P. Redelinghuys, P. Goss, J. D. L. Kleinhans, D. J. van Staden.²³⁸

Die kerkraadslede volgens die opgaaf van die *Almanak in 1960* met die ingebruikneming van die kerksaal is onder andere: ouderlinge J. C. Coetzee, D. de Vries, W. J. C. Behrens, N. A. van Wyk, A. D. van Gent, T. E. van Niekerk; die diakens is P. P. Redelinghuys, J. A. Pretorius, M. Behrens, J. A. Holtzhausen, D. L. Freislich.²³⁹

5. 16. 5 DIE RAMP

Die oorstroming van die goudmyn van Merriespruit in November 1956 moet as ‘n groot ramp beskou word. Die gemeente is daardeur swaar getref, omdat ‘n lidmaat van die gemeente in die ramp omgekrom het. Die goudmyn is weens die oorstroming gesluit sodat baie lidmate na ander plekke verhuis het. Gevolglik is ‘n groot finansiële las op die sowat 180 oorblywende belydende lidmate van die gemeente geplaas.²⁴⁰ Die gemeente het alreeds in dié stadium gepoog om die finansies te konsolideer.

²³⁵ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 12 November 1956.

²³⁶ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 – 1985, p. 10.

²³⁷ *Almanak*, Jr. 52, 1958, p. 208.

²³⁸ *Ibid.*, jr. 53, 1959, p. 262.

²³⁹ *Almanak*, Jr. 1960, p. 264.

²⁴⁰ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 - 1985, p. 9.

5. 16. 6 STIGTING VAN JEUGVERENIGING

Op 9 Oktober 1957 het ouderling Heyns die kerkraadslede versoek om al die adresse van die jongmense in die gemeente aan hom te voorsien. Dit het daartoe bygedra dat 'n Jeugvereniging op 21 Oktober 1957 gestig is. Alle jongmense bo die ouderdom van 14 jaar is uitgenooi om die vereniging by te woon.²⁴¹ Hierdeur is die aktiwiteite van die kerk nie alleen tot die volwasse lidmate in die gemeente beperk nie. Trouens, voorsiening is gemaak vir die geestelike ontwikkeling van jongmense, maar terselfdertyd om op 'n gesonde wyse te ontspan.

Die voorsitter het op 1 Junie 1958 die gemeentevergadering ingelig oor die jongmense se samekoms op 2 Junie om 7:30 in die Laerskool van Virginia. Hy het 'n beroep op die jongmense van die gemeente gemaak om nie slegs die Jeugvereniging by te woon nie, maar om veral aktiewe lede van die vereniging te wees.²⁴²

5. 16. 7 NEDERDUITSE HERVORMDE SUSTERSVERENIGING

'n Afdelingstak van die N.H.S.V. is op 6 November 1954 in Virginia van St. Helena-gemeente tak gestig. Mev. M. Groenewald is as voorsitster gekies; S. Behr as onder voorsitster; M. S. Bezuidenhout as sekretaresse; H. S. Kleinsmit as tesouriere; addisionele lede (i.s.) Pretorius en (i.s.) Lubbe. Die verkose lede is by die stigtingsvergadering daarop attent gemaak om nie met mekaar gedurende die vergaderings te praat nie.

Eweseer dat sub-takke nie onafhanklik mag funksioneer nie, maar mag wel geregtig is om sake te behartig. Die voornemende vergaderings van die tak is vir elke Woensdag, om 3:00 in die maand bepaal.²⁴³

Die afdelingstak het in 'n sekere sin selfstandig gefunksioneer toe Virginia van St. Helena-gemeente op 30 September 1955 afgestig is. Mettertyd het dit 'n volwaardige tak geword waarvan mev. Behr die voorsitster en mev. H. Botha die sekretaresse was.

Die tak het onmiddellik 'n poging aangewend om fondse deur die hou van funksies in te samel. Die ywer en entoesiasme van die taklede is duidelik te bespeur in die skenkings wat aan die gemeente gemaak is, soos: die nagmaalservies, die nagmaalstafeldoeke, die hoeksteen van die saal, 'n grassnyer, 'n nuwe orrel en bedrae vir die gemeente se skulddelging.

Mev. Kotie Viljoen is op 16 Januarie 1957 as die eerste predikantsvrou van die gemeente tot voorsitster en mev. H. Francis tot sekretaresse verkies. Daarbenewens is ook in Harmonie 'n afdelingstak op 22 Januarie 1957 gestig, waarvan mev. Viljoen die voorsitster en mev. E. Holtzhausen die sekretaresse was. Ongelukkig het die tak aan die

²⁴¹ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 9. 10. 1957; *Ibid.*, p. 10.

²⁴² *Ibid.*, 1 Junie 1958.

²⁴³ Ongedateerde byvoegsel: *Kerkraadsnotule Virginia*, 1955 – 1961.

einde van 1958 doodgeloop. Ewewel is weer op 17 Augustus 1966 'n afdelingstak gestig sodat werkende susters in die aand kon vergader.

Mev. M. P. Kemp het sedert Januarie 1961 as voorsitster van die afdelingstak gedien, maar intussen het haar gehoor in so 'n mate verswak dat ds. W. J. Kemp in haar plek as voorsitter verkies is. Insgelyks het hy as voorsitter van die N. H. S. V aangebly totdat hy in 1967 na aanleiding van 'n beroep 'n ander gemeente vertrek het.

Met die oog op die werksaamhede van die N. H. S. V. wil dit blyk dat die tak heel bedrywig was. Desondanks al die ywerige fondsinsamelings en alle bedrywigheede is dit nogtans te betwyfel of die tak nie in sommige gevalle besluite geneem het, wat eerder op die vlak van die kerkraad tuishoort nie. Daar is ondermeer op die aankoop van banke en selfs die nuwe preekstoel besluit sonder om die kerkraad in die saak te ken. Dit het spanning tussen die N. H. S. V. en die kerkraad veroorsaak en gesamentlike vergadering is gehou om die vrede tussen hulle te bewerkstellig. Die irritasie het in 'n mindere of meerdere mate voortgeduur tot in 1981 toe die N. H. S. V. alle beplande funksie en projekte aan die kerkraad vir goedkeuring moes voorlê.

Derhalwe is die aanvanklike voorneme om 'n kerk te bou met alle erns aangepak en dit het groter samewerking in die gemeente bewerkstellig. Desgelyks onder leiding van die N. H. V. S. is die projek om 'n orrel vir die nuwe kerkgebou te koop met ywer aangepak. Die bedrag vir die orrel het op R38000-00 te staan gekom. Derhalwe is die bedrag met die grootste toewyding en inspanning bymekaar gemaak.

“'n Knap vrou is baie werd, baie meer as edelstene.”²⁴⁴ God het sodanige vroue oor 'n tydperk van dertig jaar aan die gemeente van Virginia geskenk.

5. 16. 8 DIE SONDAGSKOOL

Daar is reeds vermeld dat elke wyk in gemeentelike verband voor afstigting 'n eie Sondagskool gehad het. Derhalwe is by 'n kerkraadsvergadering van 13 Februarie 1957 die volgende kategete verkies: ouderlinge J. C. Coetzee en J. J. L. Fourie vir Harmonie; P. N. H. Bester en W. J. C. Behrens vir Virginia. Die Superintendent vir Sondagskole ouderling J. C. W. Francis.²⁴⁵

Die kerkraad het in Januarie 1959 besluit om voortaan Sondagskoolondewysers op 'n kerkraadsvergadering goed te keur. Hierdeur het die gemeente 'n voorloper in die kerk geword.²⁴⁶

²⁴⁴ G 202 9/3/1 *N. H. S. V. – Virginia 1955 – 1985*. Nederduitse Hervormde Kerk Virginia, 1955 – 1985, pp. 20 – 21..

²⁴⁵ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 13 Februarie 1957.

²⁴⁶ G 202 9/3/1 Anon., *Februarie 1956 – Januarie 1961*. In Feesblad van die Nederduitse Hervormde Kerk, 1955 - 1985, p. 10.

5. 16. 9 WYKSFUNKSIES

Die voorsitter het op 10 April 1957 vermeld dat die susters in die gemeente nie tevrede is, dat wyksfunksies op 'n gesamentlike basis in die gemeente gehou word nie. In die lig hiervan het ouderling Bester andersins daarop gewys dat indien basaars behoorlik georganiseer word, dit wel finansiële voordele vir die gemeente inhou. Benewens die finansiële voordele van die wyksfunksies is dit ook 'n geleentheid vir die lidmate om mekaar beter te leer ken. Desondanks het sommige ouderlinge die inisiatief geneem om wyksfunksies in hulle onderskeie wyke te reël.²⁴⁷

5. 16. 10 KINDERDIENSTE

Daar is op 10 Julie 1957 besluit om sowat vier kinderdienste te hou, dit wil sê, twee vir Virginia; asook twee vir Harmonie. Die kinderdienste vir Harmonie moet op die derde Sondag voor die einde van die kwartaal geskied en vir Virginia op die vierde Sondag voor die einde van die kwartaal.²⁴⁸

Hiervolgens is die verantwoordelikheid om Gods Woord aan die kindertjies te verduidelik nie nagelaat nie.

Nieteenstaande die feit dat Virginia na 'n periode van 7 jaar 'n opdraende stryd op geestelike en finansiële gebied gevoer het, het die voortstuwing om die gemeente se bestaan te regverdig nooit aan geloof en durf ontbreek nie.

Insgelyks, die noodwendige beskouingswyse van die aard en omvang van die kerk se betrokkeheid en aktiwiteite in die Goudveld.

5. 17 INTERPRETATIEF EN GEVOLGTREKKING

5. 17 1 INTERPRETASIE

Die Nederduits Hervormde Kerk van Afrika het ook weens die mynbou-eksplorاسies in die Goudveld beslag gekry. Namate die lidmate van die kerk hulle in die Goudveld gevestig het, het die kerk na die geestelike welsyn van die lidmate begin omsien. Die kerk se betrokkeheid in die Goudveld is ook aan die mynbou-aktiwiteite toe te skryf.

Ondanks moeilike omstandighede is St. Helena die eerste gemeente van die kerk, wat in die Goudveld gestig is. Die stigting is deur praktiese omstandighede genoodsaak wat

²⁴⁷ G 202 1/1/1 *Kerkraadsnotule Virginia*, 10. 4. 1957.

²⁴⁸ *Ibid.*, 10. 7. 1957.

veral deur die informele gang van die nie-amptelike gemeente genoodsaak is. Derhalwe moes leraars van ver omliggende gebiede soos Kroonstad, Hennenman en selfs van Bloemfontein na die Goudveld reis om die verkondiging van die Woord en die Sakramente aan die gemeente te bedien. Die gevaar het bestaan dat die nie-amptelike voortgang van die gemeente mettertyd kon weg kwyn. Nietemin het die gemeente onder moeilike omstandighede kerkordelik vir afstigting gekwalifiseer. Die jong gemeente is in die onmiddellike omgewing van die generatiewe kragte van die ekonomie gestig, sodat 'n groter wordende en ontwikkelende gemeenskap in die vooruitsig gestel is. Hiervolgens sou die gemeente op 'n funksionele wyse in staat wees om die lidmate op 'n doelmatige en effektiewe wyse te bearbei.

Die amptelike konstituering sowel as die aard en omvang van die gemeente het die noodsaaklikheid om 'n predikant te beroep onafwendbaar gemaak. Nadat ds. P. T. Jacobs in 1952 predikant van die gemeente geword het, is daar 'n groter mate van organisatoriese doeltreffendheid in gemeentelike verband bereik. Die Sondagskole, die funksies, die basaars en die Jeugverenigings het in wyksverband op 'n meer georganiseerde wyse gefunksioneer.

Namate die wyke in gebiede uitgebrei het, het die omvang van gemeentelike arbeid vir ds. Jacobs te veel geword. Inmiddels het die wyksgebiede algaande 'n groter mate van ekonomiese selfstandigheid getoon, sodat die potensiaal vir die bearbeiding van lidmate in eie gemeentelike verband versterk is.

Die wyke wat kerkordelik vir afstigting gekwalifiseer het, het tot gemeentelike afstigting gekom. Die afgestigte gemeentes soos Allanridge, Odendaalsrus en Virginia het nooit volkome onafhanklikheid bereik nie. Vanweë die finansiële posisie van die nuut afgestigte gemeentes is 'n predikant vir die onderskeie gemeentes beroep. Eweseer het Virginia in kombinasie met Hennenman gesamentlik 'n leraar beroep. As gevolg hiervan is die aantal eredienste, huisbesoeke en allerlei gemeentelike verpligtinge in kongruensie met die praktiese werkbaarheid van die onderskeie gemeentes aangepas.

Die mynbouwyerheid as die ekonomiese sektor in die Goudveld is oor die algemeen bepalend vir die sosio-ekonomiese kurwes en gevolglik het dit noodwendig 'n effek op die plaaslike infrastruktuur van die gemeenskap/pe gehad. Die posisie van die goudmyne is dikwels afhanklik van die ekonomiese konjunktore van die internasionale wêreld, wat noodwendig die ekonomiese ontginingsprosesse van die mynbousektore beïnvloed. Die ekonomiese toestande het dikwels regstreeks of onregstreeks 'n rimpel effek op die mynbouwyerhede gehad, wat uiteraard die mynwerkers se posisie by die myne beïnvloed het. Die fluktuering van die mynbouwyerhede se posisie het dikwels tot die skommeling van die mynwerkers soos in die geval van verplasings of afdankings aanleiding gegee. In die vyftiger en sestigerjare het die tendens in 'n mindere mate voorgekom, hoewel die plaaslike ekonomie deur sektore soos die landbou en sekondêre nywerhede gerugsteun is.

Nietemin was die inwoners se lewensvatbaarheid in die dorpe en gemeenskappe van die Goudveld, hoofsaaklik aan die wisselende ekonomiese gangbaarheid van die

mynbousektor onderhewig. Derhalwe het dit selfs op kerklike gebied in die Goudveld deurgewerk Hierdeur is jong gemeentes se regmatige groei en ontwikkeling dikwels deur finansiële probleme geïnhibeer. Dientengevolge die oorlewing van die gemeentes is noodgedwonge aan die praktiese implikasies van die onderskeie gemeentes aandag gegee. Gevolglik is die sukkelende jong gemeentes verplig om kombinasie-ooreenkomste met bepaalde gemeentes aan te gaan. Die gemeentes in kombinasie het selfs op finansiële gebied gesukkel om die balansstate maandeliks te laat klop. Gevolglik het hulle dikwels voor allerlei probleme soos die aankoop van kerk en pastorie-erwe te staan gekom. Die fondse daarvoor en die prosedures vir die bekikbaarheid van sodanige fondse het oor die algemeen baie hoofbrekens aan die kerkrade besorg. Desondanks kon die afgestigte gemeentes opsigself nie 'n eie leraar bekostig nie. As die leraarspos van die gekombineerde gemeentes vakant geraak het, dan het die gekombineerde gemeentes noodgedwonge op die leiding en herdelike onderskraging van ds. Jacobs van St. Helena-gemeente teruggeval.

Die begeerte om as 'n volwaardige gemeente te funksioneer het die kombinasie-gemeentes deurentyd ontbeer, dit wil sê, om nie 'n leraar met eie impak en invloed in gemeentelike verband te kon hê nie. Die selfstandigwording van 'n kombinasie-gemeente sou beteken het, dat die voortgang met 'n mede gemeente op 'n deelbasis nie langer van toepassing sou wees nie.

In konkluderings moet die gekombineerde gemeentes se geringe lidmatetal sowel as die finansiële ontoereikendheid as vernaamste rede vir die stagnante en onselfstandigheid beskou word. Hiervolgens kon die betrokke gemeentes nie die stempel van 'n volwaardige funksionele gemeente afdruk nie, omdat die praktiese realiteite van oorlewing die betrokke gemeentes tot kombinasie-ooreenkomste gedwing het.

5. 17. 2 GEVOLGTREKKING

Die Nederduits Hervormde Kerk van Afrika het soos die Gereformeerde kerke op 'n kleinskaal in die Goudveld begin. Die geringer omvang van die lidmatetal het 'n finansiële invloed op die gang van sake in gemeentelike verband gehad. Op allerlei wyse is daar gepoog om finansies vir die voortgang van die kerlike lewe te genereer. Gevolglik is gereeld wyksfunksies en basaars sowel as die verskaffing van verversings by rugbywedstryde voorsien.

Die finansiële posisie in die beginjare het gemeentes verplig om met mekaar te kombineer. Die kombinasie-ooreenkomste het gewoonlik vir 'n tydperk van drie jaar gestrek en kon na afloop van die bepaalde tydperk hernu word. Die gekombineerde gemeentes was nie onafhanklik rakende sekere gemeentelike aangeleenthede soos eredienstye en dikwels ook die plek waar die eredienste gehou word. Desgelyks is kerkraadsvergaderings gesamentlik gehou, sodat die gekombineerde gemeentes oor sake van gemeenskaplike belang uitsluitel kon kry. Dit het ondermeer die beroep van 'n leraar vir die gemeentes ingesluit, omdat die bediening van die voornemende leraar die betrokke gemeentes op 'n gelykvlak van gemeentelike bedrywighede sou raak.

Desondanks het dit ook die verdeling van die vergoedingspakket sowel as die aanverwante aspekte van die leraar ingesluit.

Die doel van die kombinasie-ooreenkomste tussen gemeentes is om die voortgang van die gemeentes, veral op finansiële gebied te verseker. In die geval waar 'n leraar twee of meer gemeentes bedien is dit voor-die-hand-liggend, dat een van die gemeentes dikwels weens die gebrek van die leraar se aandag geneig is om skade te ly. Gevolglik word die ontwikkelingsgang van 'n gemeente geïnhibeer, omdat die invloed en leiding van die leraar rakende gemeentelike sake dikwels van deurslaggewende belang is.

Insgelyks is daar in gemeentelike verband te veel klem op die finansiële aspekte geplaas, alhoewel die belangrikheid daarvan nie geïgnoreer behoort te word nie. Daar is by letterlik elke kerkraads- en gemeentevergadering oor die generering van fondse gepraat: die wyse van invordering; die bedinging met lidmate om maandelikse bydraes en koevert-donasies; die pogings om ander gemeentes vir nominale bedraes te versoek; die kwessie van gereelde gemeentelike wyksfunksies en basaars; die wyse hoe om lenings te verkry en veral die terugbetaling daarvan; die versoekskrifte aan die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering oor die aankoop van kerkeiendomme en die gemeentes se uiteindelijke terugbetaling van sodanige eiendomme.

Die onderbektoneering van die geestelike komponent in gemeentelike verband is nogal opvallend, omdat sendingaktiwiteite 'n ondertoon in die breë gang van gemeentelike bedrywighede gehad het. Nietemin is daar om klaarblyklike redes ernstige doelwitte oor sendingaktiwiteite in die vooruitsig gestel, veral in 'n stadium as gemeentelike groei en bevordering eers gekonsolideer is.

Die Sondagskole het wel in wyksverband doelmatig gefunksioneer en die katkisasie van voornemende lidmate het ook nie agterweë gebly nie. Die twee aktiwiteite rakende die Sondagskool en kakisasie is later van mekaar geskei, alhoewel beide oor die algemeen 'n betekenisvolle en 'n onmisbare vormende effek op die lewens van die jongmense in gemeentelike verband gemaak het. Gevolglik kan die betekenisnuanse daarvan nie in berekende geldwaarde omgeskakel word nie.

Die evangelisasiekomponent is beklemtoon wat slegs tot die verantwoordelikheid van die kerkraad en spesifiek tot die ouderlinge beperk is. Die doelnastrewing hiervan was prinsipieel tot die lidmate van die onderskeie gemeentes gerig. Hoewel die oogmerk daarvan slegs tot die gemeentelike grense beperk is, is sodanige aktiwiteite nie as 'n kousaliteit vir enige regverdigbaarheid vir buite gemeentelike of kerklike aksies beoog nie. Desondanks is die oogmerk van die evangelisasiepoging om lidmate vir die saak van die Here geestelik in te skerp.

Die Jeugvereniging se doelnastrewing is ten diepste om die jongmense van die gemeente met gesonde en geoorloofde dinge van die kerk besig te hou. Gevolglik is allerlei projekte van barmhartigheds- en sendingaktiwiteite van belang, sodat selfs filmaande vir die betrokke gemeente se boufonds gehou is.

Die Nederduitse Hervormde Sustersvereniging (N.H.V.S) se barmhartigheidswerk en gemeentelike bedrywighede soos funksies en basaars het oor die algemeen baie vir die onderskeie gemeentes beteken. Die verskeie projekte vir die doel van fondsinsameling en die befondsing van ondermeer 'n gemeente se kerkkorrel, is 'n prysenswaardige daad van opoffering. Die Sustersvereniging het oor die algemeen in noue kongruensie met die kerkraad gewerk, sodat alle misplaaste konsepsies van teenstrydighede uitgeskakel is.

Die groot leemte van kombinasie-gemeentes in die Goudveld was die gebrek aan 'n eie leraar vir kontinue geestelike bearbeiding van lidmate, waarsonder gereelde skakeling uiteraard tot geestelike verwaarlosing en agteruitgang lei. Eweseer op die lidmate se kerkgang en selfs die geestelike lewe. Die leraar van gekombineerde gemeentes het gewoonlik 'n moeilike taak om deurlopende kontak met die lidmate te behou. Die afstande tussen gekombineerde gemeentes het die taak verder bemoeilik om die goue reël van kommunikasie met lidmate op 'n gereelde basis te handhaaf, sodat sosiaal-maatskaplike en selfs sektariese beïnvloeding die lidmate van die kerk nie vrywaar nie.

Nietemin het die kerk met sy eenvoudige begin nogtans sy stempel in die Goudveld afgedruk, sodat die geestelike versorging van die lidmate behartig is. Die taak is met alle erns aangepak en die geleidelike groei van gemeentes het in afstigtings gekulmineer. Die taak van die kerk is met geloofsmoed aangepak, sodat daar selfs in moeilike omstandighede nogtans aan die besondere roepingsbewustheid uiting gegee is.

Insgelyks mag met reg verklaar word: “Gryp die dag aan” (Carpe Diem) – die dag is voorwaar aangegryp!